

OBSAH

CESTOVNÝ RUCH UMR

Prírodný potenciál cestovného ruchu UMR
Cestovný ruch spojený s pobytom pri vode
Vidiecky cestovný ruch a pobyt vo vidieckej krajine
Kúpeľný a zdravotný cestovný ruch

Predpokladaný vývoj pozície na trhu a konkurencieschopnosť

Uplatnenie integrovaných prístupov v politike cestovného ruchu v UMR

Špecifiká cestovného ruchu v UMR Humenné

Horská turistika
Poznávací turizmus - historické dedičstvo
Pobyt/rekreácia pri vode, vrátane termálnej
Letný pobyt/rekreácia v lesnom/horskom prostredí
Zimný pobyt/rekreácia v horách
Vidiecky turizmus
Iné atraktivity
Inštitucionálna podpora cestovného ruchu

Zhrnutie problémov a pozitív

CESTOVNÝ RUCH UMR

Celé územie má veľký a rôznorodý prírodný potenciál, umožňujúci všetky hlavné druhy rekreačných činností a turistických záujmov v rámci letnej ako aj zimnej sezóny. Jeho hodnotu zvyšuje aj to, že má vlastné aktívne zdroje rekreačnej návštevnosti z mesta Humenné a ostatných samospráv UMR. Región UMR je dobre dopravne prístupný aj z väčších mestských centier mimo kraja, resp. krajského mesta Prešov, ďalej hlavne z Vranova nad Topľou, Sniny, Michaloviec, ale aj mesta Košice. Cez územie prechádzajú významné celoštátne trasy, predovšetkým cesta I / 74 spájajúca Prešov s mestom Humenné a následne s prepojením na Ukrajinu. Dôležité je prepojenie aj na Poľskú republiku.

Rekreačné a turistické danosti umožňujú predpokladať, že aj v dlhodobom výhľade bude možné pokryť celý rozsah nárokov na oddych a zotavenie domácich obyvateľov a že podstatná jeho časť bude ponuková hlavne pre domáci cestovný ruch. Využitelnosť prírodných a civilizačných daností bude regionálne dosť rozdielna. Rozvoj budú limitovať predovšetkým faktory ochrany prírody (NATURA 2000), vodných a iných prírodných zdrojov, úroveň vybavenosti a technickej pripravenosti územia.

Potenciál významných horstiev (**Vihorlat**) je potrebné vnímať s ohľadom na udržateľný rozvoj v kontexte ochrany vzácnych prírodných zdrojov. Vhodné možnosti pre rozvoj cestovného ruchu (primárnej aj sekundárnej ponuky) majú okrajové časti horstva, mimo hraníc chránených území s mimoriadne veľkým a pomerne kvalitným potenciálom vidieckych sídiel (s limitmi a obmedzeniami) a **mesto Humenné** v území UMR s ich rekreačným zázemím.

Za rozhodujúce aktivity cestovného ruchu podľa jeho ťažiskových foriem je v území UMR a jeho blízkom okolí treba považovať hlavne:

Rozhodujúce aktivity cestovného ruchu podľa jeho ťažiskových foriem v UMR Humenné			
Ťažisková forma cestovného ruchu	Aktivity cestovného ruchu viazané prevažne na		
	Prírodný potenciál	Kultúrno-historický potenciál	Spoločenský potenciál
horský cestovný ruch	pešia a lyžiarska turistika, pobyt v horskom prostredí, návšteva prírodných výtvorov, extrémne športy, špecifické záľuby	geo-turistika, montánna turistika enviroturistika	športové podujatia, divácke atrakcie zábavné aktivity, kongresové podujatia
cestovný ruch spojený pobytom pri vode	letné kúpanie, pobyty a kúpanie s využitím vodných plôch, pobyt pri vode, vodná turistika, rybolov	návšteva krytých plavární vodné športy splavovanie	športové podujatia, divácke atrakcie zábavné aktivity, spoločenské akcie
vidiecky cestovný ruch	pobyt v agrárnej krajine, cykloturistika letná a zimná turistika, bežecké lyžovanie, poľovníctvo	Agroturistika, poznávanie historických pamiatok, poznávanie folklóru Ekoturistika, jazdectvo poznávanie historických rezervácií poznávanie stavebných pamiatok poznávanie súdobej architektúry poznávanie miestnych špecifik aktívne a relaxačné športy	regionálne špeciality, zábavné aktivity spoločenské akcie, remeselná výroba miestne trhy kultúrne podujatia, spoločenské podujatia, športové podujatia zábavné aktivity, výstavy a veľtrhy kongresové podujatia, nákupná turistika, obchodné aktivity
mestský a kultúrny cestovný ruch	návštevy historických parkov, arborét a botanických záhrad		

Zdroj: ÍUS, 2021

Prírodný potenciál cestovného ruchu UMR

Prírodný potenciál pre cestovný ruch tvoria využiteľné krajinné-ekologické danosti, ktoré umožňujú uskutočňovať na ne viazané aktivity a ponúkať pre ne potrebné služby a produkty cestovného ruchu. Územie má prevažne pahorkatinný a horský charakter krajiny. Z hľadiska významnosti predstavuje jeden zo stredne dôležitejších regiónov v rámci Slovenska. Spolu s priľahlým regiónom Dolného Zemplína predstavuje región UMR ucelenú integrovanú ponuku hlavne letnej turistiky a rekreácie. **Hlavným integrujúcim prvkom cestovného ruchu celého UMR ako aj blízkeho okolia je Vihorlat, prípadne neďaleká vodná nádrž Domaša.** Nasledujúca tabuľka prezentuje potenciály územia podľa hodnotenia potenciálov CR v Slovenskej republike.

Aktivita	Potenciál	
	Strednodobý horizont	Dlhodobý horizont
Rekreácia pri vode	Dobry	Dobry
Rekreácia pri termálnej vode	-	-
Vodné športy	Priemerný	Dobry
Vodná turistika/vodáctvo	-	-
Pobyt / rekreácia v kúpeľoch	-	-
Pobyt v lesnom prostredí		Priemerný
Pešia turistika	Základný	Dobry
Cykloturistika	Základný	Priemerný
Horolezectvo	-	-
Paragliding	-	-
Návšteva jaskýň	-	-
Zjazdové lyžovanie	Základný	Základný
Lyžiarska turistika	Základný	Základný
Bežecké lyžovanie	-	-
Poznávanie kultúrno – historických pamiatok	Priemerný	Priemerný
Návšteva múzeí a galérií	Dobry	
Poznávanie miestnych tradícií	Základný	
Návšteva podujatí	Priemerný	
Účasť na veľtrhoch a výstavách	-	
Kongresy a konferencie	-	
Obchodný turizmus	Základný	
Ubytovacie služby	Priemerný	
Turisticko - informačné kancelárie	Základný	

Zdroj: Stratégia rozvoja CR v SK

Územie má kvalitné a miestami vysoko atraktívne prírodné prostredie (Vihorlat - Morské oko, atď..) a krajinu zahŕňajúcu nielen samotné okolité pohoria, kde sa vedľa seba nachádzajú a pôsobia vzájomne súvisiace a doplnujúce sa danosti a aktivity. To umožňuje využiť synergický efekt na vytváranie komplexných, **integrovanych** a celoročných produktov cestovného ruchu na celom území **UMR Humenné**. Takmer všade je možné popri nosných produktoch ponúkať aj široký sortiment doplnujúcich aktivít a činností pre široké spektrum domácich aj zahraničných návštevníkov aj v nadväznosti na okolité lokality ako Domaša, Širava, ... Ak pri vidieckom (podhorské obce), a tiež mestskom a kultúrnom cestovnom ruchu (**Humenné**) nie je problém postupovať podľa zadefinovaných ťažiskových foriem, pri letnom a zimnom cestovnom ruchu je analýza prírodného potenciálu komplikovanejšia, vzhľadom na fakt, že prírodný potenciál predstavuje v mnohých prípadoch základňu viac pre letný cestovný ruch. Preto prírodný potenciál pre cestovný ruch analyzujeme predovšetkým z pohľadu horského cestovného ruchu a cestovného ruchu spojeného s pobytom pri vode. Aproximatívna analýza stavu a využitia prírodného potenciálu podľa jednotlivých druhov cestovného ruchu v UMR je nasledovná (Konceptia rozvoja CR, 2007):

Horský cestovný ruch tvoria hlavne tieto činnosti a aktivity:

zimné športy	šport, relax a zábava na snehu, bežecké lyžovanie, korčuľovanie a iné
horská turistika	športová a poznávací, pešia, lyžiarska, na horských bicykloch, hipoturistika a iné
pobyt v horskom prostredí	víkendové, prázdninové a rekreačné pobyty, chatárenie a iné
návšteva prírodných výtvorov	jazier (Morské oko), tiesňav, bralných a iných prírodných výtvorov (Vihorlat, Sninský kameň), pralesov a iné
extrémne horské športy	horolezectvo, skalolezenie, závesné lietanie, behy do vrchu a iné
špecifické záľuby a záujmy	poľovníctvo (mimo 4 - 5 stupeň ochrany), rybárstvo (rieka Laborec), zber húb a lesných plodín (mimo 5 stupeň ochrany), hľadanie minerálov, rastlín, samorastov a iné

Ťažisko horského cestovného ruchu je v južnej časti územia Vihorlat. Prírodnú bázu preň tvoria aj celé Východné Karpaty. Zimné lyžiarske športy a iné aktivity a podujatia spojené so zimou a snehom sa sústreďujú prevažne v prírodnom prostredí formou bežeckého lyžovania. Technické predpoklady na zjazdové lyžovanie v tomto regióne významne vybudované nie sú. Pre cestovný ruch UMR menej významné areály sa nachádzajú mimo UMR Humenné a v okrese Vranov nad Topľou - Zámutov (37 km) a okrese Medzilaborce - Danová (57 km).

Horská turistika, pešia, lyžiarska, na horských bicykloch a pod. (cyklotrasy) patrí medzi doteraz najrozšírenejšie pohybové aktivity cestovného ruchu v regióne Horného Zemplína (aj keď integrovaný systém cyklistickej dopravy tu nie je vybudovaný). Letná aj zimná turistika má ťažisko v južnej hornej časti mimo UMR (Vihorlat). Využíva značené turistické a náučné chodníky a tiež iné pohybové terénne trasy. Ich sieť pokrýva všetky návštevnícky atraktívne prírodné, krajinné, stavebné a iné danosti, ktoré sa nachádzajú nielen v CHKO Vihorlat, ale aj iných veľkoplošných chránených územiach alebo aj v ostatnej, návštevnícky atraktívnej krajine mimo UMR - Východné Karpaty. Značené trasy sa v zásade členia na diaľkové (európske, národné), miestne a na náučné chodníky.

Pobyt v horskom prostredí v najrôznejších formách od chatárenia až po ubytovanie v komerčných a účelových zariadeniach, ale aj v domácnostiach má v riešenom dlhodobú tradíciu. Mimo hlavných centier je prevažne individuálneho rodinného charakteru. Takého formy sú rozšírené hlavne v podhorských obciach UMR. V regióne UMR sa nachádza aj množstvo chatových a chatovo-záhradkárskych osád, rekreačných chát a rekreačno-obytných domov. V minulosti rozšírené a preferované tzv. podnikové rekreačné zariadenia s hromadným ubytovaním, ktoré tvorili základ vybavenosti stredísk cestovného ruchu sa postupne zmenili sčasti na komerčné penzióny a hotely, sčasti na menšie objekty ako súkromné či firemné chaty. Súčasná, príjmovovo diferencovaná klientela má k dispozícii aj kvalitatívne odlišné možnosti rekreačného pobytu v atraktivitou značne rozdielnych rekreačných útvaroch. Aktivity a vybavenosť pre tzv. individuálnu rekreáciu, t.j. pre víkendový alebo dovolenkový pobyt mimo stáleho bydliska sa nachádzajú v celom území UMR. Sú vo všetkých horských alebo podhorských obciach, na okraji mesta Humenné a väčších obcí (Konceptia rozvoja CR, 2007, 2020).

Návšteva prírodných atraktivít. Primárnu ponuku tvorí prírodné prostredie CHKO Vihorlat, ktorý ponúka množstvo prírodných atraktivít.

Extrémne horské športy hlavne horolezectvo, skalolezectvo, padákové lietanie, lietanie na rogale a iné tzv. adrenalínové športy či záľuby majú v UMR dostatočne veľké možnosti. Horolezectvo a skalolezectvo má dlhoročnú tradíciu hlavne v oblasti Sninského kameňa, ktorý je predurčený práve na takéto aktivity.

Špecifické záujmy a záľuby ako poľovníctvo, rybolov, zber plodín a minerálov, prípadne iné aktivity využívajúce prírodné zdroje sú už prepojením hospodárskych potrieb, osobných záľub a rekreačných aktivít. V majetkovo štruktúrovanej spoločnosti rastie skupina záujemcov, ktorí ich využívajú ako atraktívnu formu trávenia voľného času. V rámci UMR je možné tieto aktivity realizovať len mimo najvyšších stupňov ochrany. Špecifické záujmy spojené so zberom minerálov a nerastov musia byť v súlade so Zákonom č. 44/1988 Z.z. O ochrane a využití nerastného bohatstva a Zákonom č. 287/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny – vyhláška MŽP z mája 2000 O chránených nerastoch a chránených skamenelinách a o ich spoločenskom ohodnocovaní. Prírodné podmienky územia vytvárajú vhodné podmienky pre výskyt pestrej škály poľovnej zveri. **Poľovnícke** revíry rôzneho typu sú na celom území. Líšia sa veľkosťou, druhom lovej zveri ale aj hospodárskym výnosom a kvalitou trofejí. Patria medzi špecifickú turistickú destináciu.

Rybárske revíry. Základňu pre športový a rekreačný rybolov v regióne UMR ponúkajú hlavne rieka Laborec a Cirocha.

Cestovný ruch spojený s pobytom pri vode

Do tejto kategórie cestovného ruchu patria hlavne aktivity:

letné kúpanie	relax a zábava pri vode, plávanie, člnkovanie, plážový volejbal a iné plážové hry
pobyt a kúpanie s využitím termálnych zdrojov	balneoterapia, relax a rehabilitácia na termálnych kúpaliskách, vodné atrakcie
pobyt pri vode	kempovanie a rekreačné pobyty (víkendové, prázdninové, dovolenkové)
vodná turistika	splavovanie vodných tokov spojené s kempovaním, poznávaním pamätihodností, rybolovom
vodné športy	jazda na kajakoch, jachting, windsurfing, vodné lyžovanie a iné športové atrakcie
rybolov	rybolov na jazerách a iných vodných plochách spojený s prípadným kempovaním.

Aktivity sú rozložené po celom riešenom území v závislosti na vhodných danostiach, ako sú kúpaliská, väčšie vodné plochy mimo územia UMR.

Letné kúpanie, relax a zábava pri väčších vodných plochách, prípadne otvorených bazénoch je viazaná čiastočne na letnú sezónu. Sústreďujú sa v miestach s letnými kúpaliskami a v rekreačných strediskách s väčšími využitelnými vodnými plochami. Letné kúpaliská s nekrytými bazénmi a inými vodnými atrakciami sú prevažne v meste Humenné. Prírodné letné kúpaliská pri väčších vodných plochách sa zväčša nachádzajú aj v prítlačivom prostredí ale mimo územia UMR (Domaša, Širava, Vinné). Z hľadiska cestovného ruchu pre UMR však nezohrávajú významnú úlohu. Plnia skôr funkciu nadregionálnej rekreácie pre obyvateľov hlavne východného Slovenska.

Celoročné kúpanie a pobyty s využitím termálnych zdrojov (prírodných a minerálnych liečivých prameňov a geotermálnych vôd) - vodoliečba, rehabilitácia, balneoterapia ale aj rôzne zábavné atrakcie sú viazané na miesta s termálnou vodou, kde sú vybudované termálne kúpaliská so službami a prevádzkou. Tieto sú buď súčasťou liečebných kúpeľov alebo samostatnými špecifickými rekreačnými útvarmi. V regióne UMR sú možnosti pre termálne kúpanie obmedzené.

Pobyt pri vode, oddych, relax, víkend, dovolenka či prázdniny pri vode sú možné vo všetkých strediskách cestovného ruchu s termálnymi a prírodnými kúpaliskami a tiež v niektorých rekreačných lokalitách s vodnými plochami, ktoré pre kúpanie nie sú využiteľné. Umožňuje to množstvo ubytovacích a obslužných zariadení, od komerčných kúpeľných hotelov až po kempy a individuálne rekreačné domy, chaty, chalupy, ale aj ubytovanie v domácnostiach. Najväčší potenciál pre takéto letný oddych a pobyt pri vode predstavujú priestory v blízkosti vodných nádrží (Domaša).

Vodná turistika, splavovanie vodných tokov, kempovanie, poznávanie krajiny patrí medzi populárne formy športu a relaxu, hlavne u mladých ľudí. **Hlavnou danosťou pre aktivity vodnej turistiky v riešenom území je rieka Laborec.** Z hľadiska integrovaného prístupu dopĺňajú komplexnosť ponuky primárnych služieb a atraktivít regiónu UMR.

Rybolov, rekreačný a športový lov rýb na tunajších riekach (Cirocha, Laborec) má svoje miesto skoro pri všetkých zarybnených vodných plochách, nádržiach a nížinných tokoch riek v kraji. Je neodmysliteľne spojený s pobytom pri vode.

Vidiecky cestovný ruch a pobyt vo vidieckej krajine

Vidiecky cestovný ruch je na Slovensku stále relatívne novou formou cestovného ruchu hlavne v horských a podhorských oblastiach. Je zatiaľ najmenej vyprofilovanou kategóriou cestovného ruchu. Jeho nosné aktivity viazané na prírodný potenciál územia sú značne odlišné podľa toho, či sa odohráva:

- v horskej, prevažne lesnej krajine mimo územia CHKO Vihorlat, CHKO Východné Karpaty,
- v horskej a podhorskej zmiešanej poľnohospodársko-lesnej krajine Beskydského predhoria a Laboreckej vrchoviny,
- v podhorskej a nížinnej, výrazne agrokultúrnej krajine Ondavskej vrchoviny.

Ak sa vylúčia aktivity už zahrnuté do horského cestovného ruchu a cestovného ruchu spojeného s pobytom pri vode ako aktivity vidieckeho cestovného ruchu priamo viazané na prírodné prostredie, zostane len pobyt vo vidieckej krajine. Pobyt vo vidieckej krajine, prevažne dovolenka alebo prázdniny spojené s poznávaním života a spoluúčasťou na hospodárskom a spoločenskom dianí sú v prvej polovici 20. storočia pomerne rozšírenými formami letnej dovolenky mestských rodín. V gazdovských usadlostiach na dedine, ako komerčná forma cestovného ruchu úplne zanikla. Príčinou bol hlavne zánik gazdovského (farmárskeho) hospodárenia, ale aj množstvo nových, napr. hygienických noriem vylučujúcich túto formu služieb. Potenciál pre pobyt vo vidieckej krajine je pomerne dobrý, aj keď oproti zvyšnej časti Slovenska (hlavne severnej a strednej) odlišný. Rozmanitosť a veľká prítlačivosť prostredia, široké spektrum kultúrno-historických daností a spoločenských podujatí môže postupne z vidieckeho turizmu vytvoriť špecifickú národnú destináciu cestovného ruchu. Za potenciálne najperspektívnejšie regióny vidieckeho turizmu je možné považovať skôr časti regiónu v severnej časti územia.

Kúpeľný a zdravotný cestovný ruch

Slovensko svojím kúpeľníctvom patrí k tradične vyspelým krajinám Európy, najmä pre kvalitu liečivých vôd a klímy a vysoký štandard zdravotníckych služieb v kúpeľoch. Na území UMR priamo nie sú podmienky pre rozvoj **kúpeľného, kúpeľno-relaxačného a zdravotného cestovného ruchu. Priamo v UMR sa takého zariadenia ale nenachádzajú. Nachádzajú sa 84 km od UMR v meste Bardejov.** V rámci integrovaného prístupu dopĺňa ponuku zariadení ale mimo územia UMR.

Kúpeľné aktivity viazané na prírodný liečivý fenomén sú podmienené rozsiahlou a náročnou funkčnou, obslužnou a inou vybavenosťou s komplexnou infraštruktúrou v kultúrnom prírodnom prostredí. Len niektoré, ako klimatoterapia a speleoterapia sa môžu realizovať aj vo vhodnom prírodnom prostredí s využitím vybavenosti blízkeho sídla alebo strediska cestovného ruchu.

Celý región UMR patrí podľa dokumentu Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej Republike vydané odborom cestovného ruchu Ministerstva hospodárstva SR, do **regiónu Horného Zemplína**. Zo strednodobého hľadiska má Hornozemplínsky región národný význam, z dlhodobého hľadiska zastávajú národný význam hlavne Sninské rybníky, ktoré sú ale alokované mimo územia UMR. Nasledujúca tabuľka zobrazuje potenciál regiónu (mimo) UMR v členení podľa rôznych foriem CR.

Kategória / význam	Strednodobý horizont Dlhodobý horizont	Regionálny Nadregionálny
Subregión, špecifická lokalita	Strednodobý horizont	- vodná plocha Domaša, národný význam - Sninské rybníky - súbor drevených kostolíkov - Medzilaborce
	Dlhodobý horizont	- Sninské rybníky
	Domáci turizmus Prijazdový turizmus v menšom rozsahu Dlhodobý pobytový turizmus len počas krátkej letnej sezóny Krátkodobý pobytový turizmus Jednodenná návštevnosť	
Druh turizmu		
Formy turizmu	- Letný pobytový pri vode - Poznávací turizmus	
	- Letný pobytový v lesnom/horskom prostredí - Nákupný turizmus	
	- Vodné športy - Pobyt v lesnom/horskom prostredí - Poznávacie pobyty, resp. okruhy	
Aktivity s najvyšším dlhodobým potenciálom		

Zdroj: Stratégia CR SR, 2020

Predpokladaný vývoj pozície na trhu a konkurencieschopnosť

UMR Humenné a jeho okolie patrí s väzbou na príľahlé turistické centrá medzi menej významné turistické regióny (s výnimkou príľahlého Vihorlatu). Aj keď ponuka tohto regiónu neobsahuje takú široku atraktivitu ako napr. v blízkej Domaši, prípadne Širave, úroveň horského prostredia svojou atraktivnosťou a jedinečnosťou postačuje na rozvoj aktívneho turizmu. Navyše v regióne sa nachádzajú aj atraktívne kultúrne pamiatky (kaštieľ, hrady - Brekov, Jasenov, atď.), kúpaliská (Humenné), čo predstavuje možnosť ich úspešného predaja vo väzbe na Vihorlat a Východné Karpaty.

Región v súčasnosti len minimálne využívaný pre cestovný ruch. Aj rozsahom obmedzené kapacity sú veľmi málo využívané. V minulosti hlavná atrakcia letnej rekreácie mimo UMR – vodná plocha Veľká Domaša vyžaduje modernizáciu vybavenosti, ale aj riešenie problému nízkej hladiny vody. Popri tejto vodnej ploche možno turisticky zúžitkovať neporušenosť lesných porastov a tiché lokality, architektúru drevených kostolíkov, múzeum Warholovcov. Vzhľadom na klimatické podmienky možno na vhodných terénoch prevádzkovať menšie a stredné lyžiarske areály, ktoré po otvorení nových hraničných prechodov do Poľska, môžu byť komerčne úspešné.

Napriek vzdialenej polohe od rozhodujúcich trhov, možno v tomto regióne rozvinúť turizmus atrahujúci turistov z iných častí Slovenska a príslušného zahraničia.

Významné lokality

Mestského typu: **Humenné**,

Miesta s kultúrnymi pamiatkami: **Humenné, Brekov, Jasenov, Kamenica nad Cirochou, Udavské, Topoľovka, Kamienka, Hažín nad Cirochou, Kochanovce**

Termálne kúpaliská a kúpaliská: **Humenné**

Ekologické vplyvy

- Možné zvýšenie ochrany vodných zdrojov a vôd na území okresov **Humenné**, Stropkov, Vranov n / Topľou (vodný tok), na území okresu Snina (vodný tok a vodná nádrž)
- Predpokladané zníženie znečistenia ovzdušia na území okresu Vranov n / Topľou (Dlhé Klčovo, Kladzany, Kučín, Majerovce, Nižný Hrabovec, Nižný Hrušov, Sedliská, Tovarnianska Polianka, Vranov nad Topľou), okresu Humenné (**Brekov**, Hudcovce, **Humenné**, **Topoľovka**, **Závadka**), okresu Michalovce (Strážske)
- Predpokladané zvýšenie kvality životného prostredia – Humenné, Michalovce, Vranov nad Topľou

Významné lokality mimo UMR

Mestského typu: Medzilaborce (unikátne múzeum rodiny Warholovcov)

Miesta s kultúrnymi pamiatkami: Hanušovce nad Topľou, drevené kostolíky

Rekreačné územia: Nízke Beskydy, Bukovské vrchy – Poloniny, Vihorlat, vodná nádrž Domaša

Útvary CR: Domaša (Poľany, Holčíkovce, Kelča, Valkov, Dobrá), Danová, Sninské rybníky

Uplatnenie integrovaných prístupov v politike cestovného ruchu v UMR.

V politike cestovného ruchu realizovanej v UMR na troch rôznych úrovniach (národnej, regionálnej a lokálnej) vystupujú rôzne skupiny aktérov, ktorí majú rôzne očakávania a ciele a medzi ktorými sú vzájomné väzby rôznej intenzity. Tieto rôzne záujmy je nevyhnutné zosúladiť nielen horizontálne - na jednotlivých úrovniach riadenia (koordinácie) cestovného ruchu, ale aj vertikálne – medzi jednotlivými úrovňami aplikovaných politík. V tejto súvislosti, integrovaný prístup v politike cestovného ruchu znamená (Jarábková J. - Majstříková L., 2016):

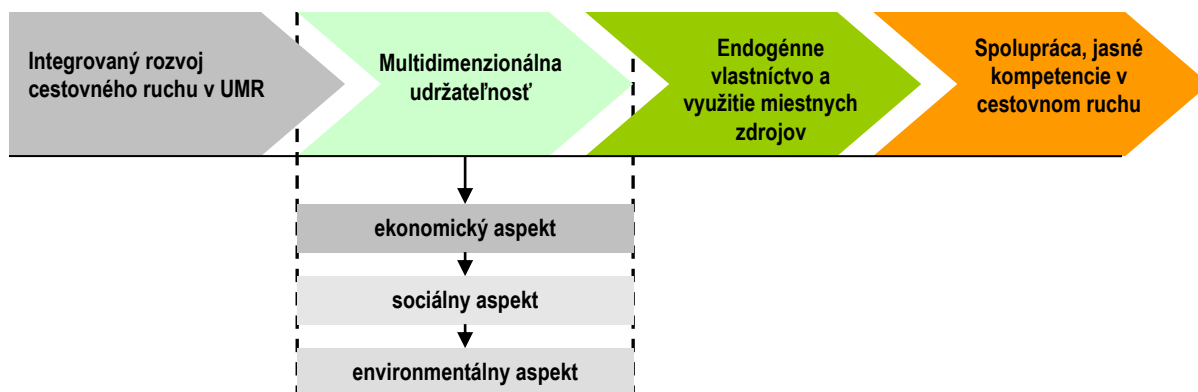
! zabezpečiť previazanosť cieľov hierarchicky nadväzných politík cestovného ruchu v UMR (napr. európskej a národnej politiky, alebo národnej a regionálnej politiky v rámci Zemplínskeho regiónu) a komplementárnosť nástrojov politiky cestovného ruchu jednotlivých úrovní (vertikálne) až o úroveň miest a obcí zapojených do UMR Humenné,

zabezpečiť previazanosť cieľov politiky cestovného ruchu s inými (sektorovými) politikami na jednej úrovni (horizontálne) - tých, ktoré vytvárajú sekundárnu ponuku potenciálne nadväzujúcu na služby cestovného ruchu (obchodná sieť, osobné a materiálne služby, technická infraštruktúra, verejné služby, atď.),

koordinovať záujmy rôznych skupín aktérov na príslušnej úrovni - územie UMR - verejný sektor vládny - samospráva, rozpočtové a príspevkové organizácie, orgány špecializovanej štátnej správy, mimovládny sektor, podnikateľské subjekty, v záujme dosiahnuť vyvážený **rozvoj územia z ekonomického, sociálneho i environmentálneho hľadiska**,

vymedziť úlohy a kompetencie organizačných štruktúr v politike cestovného ruchu v záujme určenia jednoznačnej zodpovednosti v rozvoji cestovného ruchu,

podporovať vnútroodvetvovú i medziodvetvovú spoluprácu subjektov cestovného ruchu s cieľom dosiahnuť maximálny úžitok (úspech) zo synergie.

Obrázok: Integrovaný prístup v cestovnom ruchu UMR
Zdroj: spracované podľa Jarábková J. - Majstříková L., 2016

Ekonomický aspekt zahŕňa v UMR: všetky zariadenia cestovného ruchu tvoriacu primárnu ponuku služieb cestovného ruchu nielen v CHKO Vihorlat a Východné Karpaty, ale aj celom regióne UMR, hospodárske subjekty tvoriace sekundárnu ponuku v nadväznosti na cestovný ruch (doplnkové služby a doplnková výroba), ostatné služby a výroba zabezpečujúca bezproblémovú činnosť subjektov primárnej a sekundárnej ponuky (dodávateľské reťazce), komplex verejnej a súkromnej technickej infraštruktúry, verejné služby v oblasti spoločenských potrieb (bezpečnosť).

Sociálny aspekt - predstavuje zohľadnenie potrieb obyvateľov v území UMR a uspokojovanie ich nielen ekonomických ale aj sociálnych potrieb. Ide o rešpektovanie daností územia z hľadiska historického vývoja ako aj kultúry, vzdelávacích potrieb, sociálnych služieb, športu, ale aj z hľadiska ich sociálneho statusu.

Environmentálny aspekt - všetky rozvojové aktivity v oblasti cestovného ruchu v regióne UMR Humenné a jeho okolí (CHKO Vihorlat a Východné Karpaty) sú limitované aj z hľadiska ochrany prírody. Základným regulatívom v tejto oblasti je zákon o ochrane prírody. Zákon č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny (v znení č. r1/c48/2003 Z. z., 525/2003 Z. z., 205/2004 Z. z., 364/2004 Z. z., 587/2004 Z. z., 15/2005 Z. z., 479/2005 Z. z., 24/2006 Z. z., 359/2007 Z. z., 454/2007 Z. z., 515/2008 Z. z., 117/2010 Z. z., 145/2010 Z. z., 408/2011 Z. z., 180/2013 Z. z., 207/2013 Z. z., 311/2013 Z. z., 506/2013 Z. z., 35/2014 Z. z., 198/2014 Z. z., 314/2014 Z. z., 324/2014 Z. z., 91/2016 Z. z., 125/2016 Z. z., 240/2017 Z. z., 177/2018 Z. z., 284/2018 Z. z., 310/2018 Z. z., 150/2019 Z. z., 221/2019 Z. z., 356/2019 Z. z., 356/2019 Z. z., 356/2019 Z. z., 74/2020 Z. z.) upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy a obcí, ako aj práva a povinnosti právnických osôb a fyzických osôb pri ochrane krajiny. Konkurencieschopnosť stredísk si vyžaduje obnovu, rekonštrukciu a prispôbenie stredísk novým požiadavkám, zabrániť novým hrozbám (klimatické zmeny, globalizácia, trendy a potreby) a preto je potrebné vymedziť územia pre cestovný ruch s ohľadom na tieto faktory, teda s perspektívou rozvojových aktivít. V súlade s filozofiou nového pripravovaného zákona o ochrane prírody a krajiny sa musia vymedziť územia pre cestovný ruch ako ekologicko-funkčné priestory so stanovenými pravidlami. **Nové prístupy v ochrane prírody smerujú k podpore regionálneho rozvoja a spolupráce s miestnymi zainteresovanými skupinami a integrovaný manažment** chránených území zohľadňujúci rôzne záujmy. Zo širšieho, medzinárodného hľadiska je potrebné uviesť, že bol prijatý Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (Karpatskom dohovore). Jeho prijatím Slovensko prevzalo určité záväzky aj z hľadiska cestovného ruchu ako predpokladu trvalo udržateľného rozvoja. V rámci dohovoru pritom bol schválený aj Protokol o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu ku Karpatskému dohovoru, ktorý podpísala aj SR a ktorý udáva rámec pre udržateľné využívanie Karpát a s tým spojený regionálny rozvoj pri ochrane biodiverzity a krajiny. Vyše 70 % územia SR spadá do karpatského regiónu a ustanovenia Karpatského dohovoru sú vysoko relevantné pre túto krajinu. V celkovom ponímaní koexistencie ochrany prírody a cestovného ruchu je potrebné chápať prírodu ako jeden zo základných prvkov potenciálu cestovného ruchu na Slovensku. Prírodné krásy sú zachovávané aj vďaka ochrane prírody. V takýchto súvislostiach je preto potrebné považovať ochranu prírody za príležitosť pre cestovný ruch (Stratégia CR v SR 2020).

Integrovaný rozvoj cestovného ruchu na lokálnej úrovni UMR Humenné

Integrovaný prístup v miestnej politike cestovného ruchu UMR sa spája s rozvojom cestovného ruchu v kontexte environmentálnej, ekonomickej a sociálno-kultúrnej udržateľnosti cieľového miesta a s upevnením postavenia miestneho obyvateľstva v ňom. „Integrovaný“ znamená v uvedenom prípade, že je cestovný ruch chápaný ako súčasť celku (komplexu) aktivít, ktoré prispievajú k rozvoju cieľového miesta Humenné a okolie. V tomto kontexte treba vnímať UMR nielen cez dominantný prvok cestovného ruchu **mesto Humenné**, ale aj cez príľahlý región tvorený menšími obcami - **Brekov, Jasenov, Kamenica nad Cirochou, Udavské, Topoľovka, Kamienka, Hažin nad Cirochou, Kochanovce**. Humenné ako špecifické stredisko cestovného ruchu s väzbami na okolité destinácie ako napr. Vihorlat, Domaša, Východné Karpaty, bude túto úlohu zohrávať aj v budúcnosti. Je však z hľadiska integrovaného prístupu potrebné jasne zdefinovať úlohu ostatných samospráv UMR aj z hľadiska formovania cieľovej integrovanej ponuky služieb na tomto území. V súčasnosti plnia okolité samosprávy hlavne funkciu ponuky nenáročnejších ubytovacích a stravovacích služieb, ojedinele dotvárajú primárnu ponuku služieb cestovného ruchu - Humenné. Keďže návštevnosť aj mesta Humenné priamo ovplyvňuje sezónnosť a počasie, je potrebné sa zaoberať aj alternatívnymi ponukami k outdoorovým aktivitám, ktoré by sa viazali na celý región UMR. Počas nepriaznivého počasia je ponuka možnosti aktívneho trávenia voľného času obmedzená na návštevu múzeí, prípadné nákupné aktivity v meste, atď.. Rozvoj cestovného ruchu v UMR úzko súvisí nielen s využívaním prírodných (Vihorlat, Domaša, atď..) ale aj kultúrnych zdrojov, ktoré môžu byť v súkromnom i verejnom vlastníctve, budovaním zariadení infraštruktúry cestovného ruchu aj mimo turistické centrá a poskytovaním širokej škály služieb cestovného ruchu návštevníkom, ktorých primárna destinácia cestovného ruchu je Domaša, Šírava, prípadne Vihorlat. Nekoordinované využívanie miestnych zdrojov a individuálny rozvoj aktivít cestovného ruchu môže viesť k nežiadúcim javom nielen vo významnejších turistických centrách, ako sú napr. ohrozenie kvality životného prostredia alebo narušenie sociálnych štruktúr a kultúry. Z uvedeného dôvodu je **nevyhnutné integrovať záujmy rôznych aktérov** v UMR s cieľom dosiahnuť udržateľný rozvoj cestovného ruchu z hľadiska ekonomického (podnikania), environmentálneho (zdrojov) a sociálneho (komunity). V tomto kontexte ide o multidimenzionálnu udržateľnosť (Jarábková J. - Majstríková Ľ., 2016).

Dôležitým znakom integrovaného rozvoja cestovného ruchu je endogénne vlastníctvo miestnych zdrojov a ich využitie. Miestne zdroje by mali byť využívané v primeranom rozsahu, komplementárne, s cieľom maximalizovať ich ekonomické prínosy pre obyvateľov samospráv v UMR. Naopak, je nevyhnutné, minimalizovať externé vlastníctvo zdrojov a vonkajší vplyv na rozhodovanie komunity.

Ďalším znakom integrovaného rozvoja cestovného ruchu je **spolupráca všetkých zainteresovaných subjektov** v cestovnom ruchu a inštitucionálna podpora na lokálnej úrovni, čo UMR v súčasnosti spĺňa.

Spolupráca v UMR, ako základný predpoklad integrovaného prístupu

Spolupráca prináša:

1. Spoločné ciele a spoločnú víziu. Vďaka tomu by mal región UMR byť schopný ponúkať návštevníkom služby efektívne a úspešne.
2. Väčšiu koordináciu. Zlepšenie koordinácie prináša úsporu výdavkov napr. na marketing a propagáciu aktivít celého UMR.
3. Lepšiu komunikáciu. Partnerstvo komunikuje ako celok, ktorý zastupuje jednotlivých partnerov v UMR a jednoduchšie presadzuje svoje záujmy pri komunikácii s tvorcami politiky (národná úroveň). Reprezentuje viaceré hlasy.
4. Vyššiu efektívnosť. Pri zohľadnení výhod plynúcich z úspor z rozsahu partnerstva v UMR (Jarábková J. - Majstríková Ľ., 2016)..

Budovanie sietí v UMR

V sieťach ide o vzájomné prepojenie aktérov, zdrojov prostredníctvom vzťahov – väzieb v celom **Hornozemplínskom regióne**. Integrácia v tomto kontexte znamená hľadanie spôsobu ako prepojiť aktérov v rámci centra - **mesta Humenné** s okolitým prostredím a zdroje regiónov prostredníctvom sietí, tak aby ich spolupráca v cestovnom ruchu, priniesla čo najväčší úspech. Budovanie sietí je dlhodobý proces (ktorý si vyžaduje aj zmenu a odklon myslenia z polohy čistého individualizmu), ktorý odráža vzájomné pôsobenie vnútorných a vonkajších síl v regióne UMR a špecifických podmienok **Hornozemplínskeho regiónu**. Každá sieť vytvorená v tomto regióne bude originálna. Závisí od sociálneho kapitálu, z ktorého je vytvorená, toho komu prináša priame alebo nepriame benefity, kto je zodpovedný za jej manažment a činnosť a aké intervenčné

nástroje využíva sieť na podporu svojej činnosti na lokálnej alebo regionálnej úrovni (Melichová, Fáziková, 2014). Siete umožňujú aktérom v UMR vyhľadávať, získavať a zdieľať zdroje, zapojiť sa do spoločných vzájomne prospešných aktivít, rozvíjať spoločnú víziu, zbierať nápady a nové myšlienky a mobilizovať zdroje **Hornozemplínskeho regiónu** (Jarábková J. - Majstříková L., 2016).

Budovanie partnerstva

Fungujúce partnerstvo v **UMR** by malo zvyšovať vplyv a účinok konania prostredníctvom kombinácie a efektívneho využitia zdrojov, podporuje inovácie a pre každého partnera by malo znamenať silnú väzbu. Pre úspešné ďalšie fungovanie partnerstva nielen v rámci **UMR** je nevyhnutné, aby boli vytvorené základné pravidlá spolupráce partnerov (súkromných ale aj verejných zastúpených mestami a obcami), ale rovnako dôležitá je politická vôľa a zabezpečenie zdrojov (podpora zo strany centrálnej vlády SR). Spolupráca partnerov bude účinná, v prípade že partneri zdieľajú spoločnú strategickú víziu a sledujú kompatibilné ciele rozvoja **Hornozemplínskeho regiónu**. Partnerstvo by malo spájať rôznych aktérov v spoločnom konaní a v spoločnom úsilí realizovať zmeny (Gursoy, Saayman, Sotiriadis, 2015).

Vymedzenie regiónu cestovného ruchu v UMR Humenné

Kritériá pre vymedzenie regiónov CR

Regióny cestovného ruchu su vymedzené z hľadiska kritérií vnútorných väzieb a súdržnosti, homogenity podmienok a ponuky, ako aj predpokladu identifikácie miestnych / regionálnych aktérov s takto vymedzenými regiónmi.

Región predstavuje vymedzenú časť územia, ktorá sa vyznačuje relatívne homogénnymi podmienkami pre rozvoj turizmu a možnosťami ich využitia. Pri ich vymedzení sa brali do úvahy nasledovné hľadiska / kritéria:

podobnosť podmienok (prírodných, vytvorených) pre turizmus
geograficko - prírodné hranice
spoločný vývoj – historické vymedzenie územia
analogické funkcie územia pre turizmus (i v zmysle potenciálu)
určitá minimálna veľkosť územia
vnútorné väzby v rámci regiónu, ktoré sú silnejšie ako väzby smerom mimo územia regiónu
predpoklad stotožnenia sa miestnych aktérov s takto vymedzeným regiónom
spoločný prístup a infraštruktúra
spoločná turistická ponuka.

Čiže ide o uzemný celok so súborom relatívne rovnocenných prírodných predpokladov a podobnosti podmienok realizácie turizmu, najmä čo sa týka funkčnej a časovej využiteľnosti. Každý región je súhrnom krajinných celkov, ktoré v rámci regiónu sú schopné plniť potreby turizmu v súčasnom i budúcom období. Vykazuje spoločne charakteristické vlastnosti odlišné od ostatného susediaceho územia.

Podrobnejší prehľad kritérií pre vymedzenie regiónu cestovného ruchu UMR Humenné

Región bol vymedzený na základe nasledujúcich kritérií:

- Prírodné danosti – morfológia terénu (horstva, údolia, nížiny, vodstvo, lesný kryt, prírodné atraktivity)
- Civilizačné danosti – druh osídlenia, vzťah sídla k jeho záujmovému územiu, rôzne členenia územia (celky historické, súčasné administratívno – správne, etnické), význačné urbanistické a architektonické súbory, tradičná ťažba a výroba, civilizačné atraktivity
- Dosiahnuť stav turizmu v území a určitý minimálny podiel na výkonoch turizmu v SR ako celku, dostatočná veľkosť (vyjadrená počtom lôžok) a význam územia pre turizmus
- Spoločné znaky, jednotnosť a rovnorodosť ponuky, resp. vzájomné dopĺňanie sa jej častí, komplexnosť a rozsiahlosť ponuky ako celku, ale aj odlišnosť od iných regiónov, identita – neprehliadnuteľná a nezameniteľná
- Spoločný dopyt – rovnaké trhy a segmenty pre celý región, resp. jeho časti
- Schopnosť regiónu samostatne oslovovať trhy a konkurovať iným regiónom
- Poloha turistických cieľov k sídelnej a dopravnej sieti
- Pôsobenie obecných samospráv a tvorba spontánnych regiónov
- Vzťah na zahraničie, predovšetkým spolupráca cezhraničných regiónov
- Ľahko identifikovateľný názov vychádzajúci približne buď z historického členenia alebo geografického celku
- Existencia prirodzeného centra
- Možnosť štatistického sledovania z oficiálnych zdrojov (aspoň približná)

- Vnútorne väzby v rámci regiónu v sektore turizmu, ktoré sú evidentne silnejšie ako väzby k okoliu (mimo vlastný región)
- Predpoklad stotožnenia sa s regiónom miestnymi / regionálnymi aktérmi
- Predpoklad akceptácie regiónu ako partnera pre štátnu správu a regionálnu samosprávu
- V zásade rešpektovanie hraníc vyšších územných celkov (toto kritérium nedodržiavané vo zvláštnych prípadoch, kde hranica vyšších územných celkov tvorí výrazný predel homogénneho regiónu alebo subregiónu turizmu)
- Nedeliteľnosť katastrálnych obcí.

Po vyhodnotení jednotlivých kritérií a rozdelení územia Slovenska vzniklo 21 prirodzených regiónov turizmu.

Územné vymedzenie regiónov cestovného ruchu v UMR Humenné

Územne sú regióny vymedzené katastrálnymi územiami jednotlivých obcí UMR Humenné.

Región: Hornozemplínsky

Územné vymedzenie regiónu – bývalé územie okresov	Územné vymedzenie regiónu – obce
Humenné	Adidovce, Baškovce, Brekov , Brestov , Černina, Dedačov, Gruzovce , Hankovce, Hažín nad Cirochou , Hrabovec nad Laborcom, Hrubov, Hudcovce, Humenné , Chlmec , Jabloň, Jankovce, Jasenov , Kamenica nad Cirochou , Kamienka , Karná, Kochanovce , Košarovce, Koškovce, Lackovce , Lieskovec, Lukačovce, Ľubiša, Maškovce, Modra nad Cirochou, Myslina , Nechválova Polianka, Nižná Jablonka, Nižná Sitnica, Nižné Ladičkovce, Ohradzany, Pakostov, Papín, Porúbka , Prituľany, Ptičie , Rohožník, Rokytov pri Humennom, Rovné, Ruská Kajňa, Ruská Poruba, Slovenská Volová , Slovenské Krivé, Sopkovce, Topoľovka , Turcovce, Udavské , Valaškovce (vojenský obvod), Vefopolie , Víťazovce, Vyšná Jablonka, Vyšná Sitnica, Vyšné Ladičkovce, Vyšný Hrušov, Závada, Závadka , Zbudské Dlhé, Zubné

Subregión cestovného ruchu

Žiadne z území jednotlivých regiónov CR nie je a nemôže byť úplne homogénne. V každom z nich sa nachádza menšia alebo väčšia plocha územia, ktoré vykazuje určité výrazné špecifiká oproti ostatnému územiu, alebo význam a dnešné využitie tejto malej časti výrazne prevyšuje význam potenciálu turizmu v ostatných častiach regiónu. Na základe týchto odlišností sa špecifické územia identifikovali, vymedzili a nazvali sa subregiónmi cestovného ruchu.

Subregión tvorí územie - časť regiónu, ktorá sa vyznačuje kvalitatívne výrazne lepšími, priaznivejšími podmienkami (prírodnými, kultúrno-historickými, atď.) pre turizmus, ako aj osobitnými, odlišnými možnosťami ich využitia, v porovnaní s ostatnou časťou regiónu, resp. regiónom ako celkom. Pritom má všetky hlavné znaky regiónu, ale navyše aj špecifické vlastnosti, odlišujúce ho od ostatného územia regiónu. Subregión môžeme charakterizovať ako jeho menší územný celok, ktorý nepokrýva celé územie regiónu, ale zahŕňa len tú časť, ktorá vykazuje určité výrazné špecifiká a odlišnosti kvalitatívne vyššej úrovne (Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, 2005).

Odlišnosti, ktorými sa subregióny líšia od ostatného územia regiónu môžeme rozdeliť do týchto okruhov:

- prírodné prostredie a prírodné atraktivity - sú to väčšie územné celky s cenným prírodným prostredím a zaujímavou krajinou pre využitie v turizme (napr. Vihorlat, Domaša)
- civilizačné atraktivity - svojrázne osídlenie s typickou výrobou, architektúrou, zvykosloviem, v blízkosti UMR napr. **drevené kostolíky**, ktoré môžu pre cestovný ruch ponúknuť zaujímavé produkty
- významné mesto alebo miesto s mimoriadne zaujímavými a známymi historickými pamiatkami, známe pravidelnými významnými podujatiami, atraktivitami, známe kúpele, ktoré sú cieľovým miestom turizmu - napr. Hanušovce nad Topľou, Humenné, Medzilaborce.
- významné, relatívne dobre fungujúce letné strediská cestovného ruchu - ako napríklad Domaša, Širava.

Subregióny podľa takto charakterizovaných okruhov sú ešte rozdelené do dvoch časových rovín - strednodobej a dlhodobej. Tieto dva horizonty vyjadrujú možnosti využitia potenciálu územia v čase. Subregióny strednodobej horizontu sú už vyprofilované, subregióny v dlhodobom časovom horizonte predstavujú predpoklad určitých území ako subregióny vytvoriť, to znamená odlišiť sa kvalitatívne smerom nahor od ostatného územia regiónu, ktorého sú súčasťou, čiže zaradenie subregiónu v dlhodobom horizonte vyjadruje skôr možnosť dlhodobého využitia prírodného potenciálu s osobitným prístupom k tomuto cennému prírodnému prostrediu ako časový odhad jeho využitia (Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, 2005).

Regióny v tejto, prípadne niektoré v modifikovanej podobe by mali fungovať ako **integrované** jednotky s vlastnou vnútornou štruktúrou a organizáciou. Vyjadrením ich funkčnosti sú združenia turizmu na miestnej, regionálnej, prípadne aj subregionálnej úrovni. Tieto organizácie spájajúce perspektívne všetkých zúčastnených aktérov súkromného aj verejného sektoru, za účelom tvorby a realizácie spoločných cieľov, spoločných aktivít, fungujúceho spôsobu kooperácie, vlastného marketingu, starostlivosti o financovanie neziskových aktivít a zariadení (TIC, turistických chodníkov, propagačných akcií, atď.) Regionálne združenia definujú jednotnú rozvojovú stratégiu a súčasne sú aj jej nositeľom, ktorý ju uvádza do života. Združujú a vytvárajú potrebné prostriedky (personálne, finančné a iné), koordinujú záujmy, realizujú spoločný marketing (destinačný marketing - marketing regiónu ako destinácie), presadzujú oprávnené záujmy a požiadavky rozvoja turizmu v regióne. Organizujú podujatia a akcie, zaoberajú sa pripomienkami hostí, podieľajú sa na vytváraní priaznivého vzťahu miestnych obyvateľov k turizmu a návštevníkom (Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, 2005).

Špecifiká cestovného ruchu v UMR okres Humenné

UMR má predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu, na národnej, ale aj prímestskej úrovni rekreácie. Rozvoj cestovného ruchu a turistiky je definovaný celkovou ponukou základných, ale aj doplnkových služieb skladaných do jedného integrovaného celku.

Humenné a pridružený región UMR, patrí medzi relatívne atraktívne miesta na Slovensku vďaka svojej bohatej histórii či pestrým prírodným a kultúrnym bohatstvom v nadväznosti na okolité regióny - napr. Dolný Zemplín. Nachádza sa v severnej časti Slovenska v blízkosti styku hraníc dvoch ďalších štátov - Poľska a Ukrajiny v obklopení CHKO Vihorlat, CHKO Východné Karpaty a ostatných chránených území.

Vychádzajúc z potenciálu regiónu podľa rôznych foriem CR sú uvedené atrakcie, ktoré ponúka prírodný a kultúrno-historický potenciál, ale aj antropogénne prostredie týchto regiónov. Hlavné nosné formy CR sú :

Horská turistika

Horská turistika v tejto časti UMR sa viaže primárne na oblasť **Vihorlatu a Východných karpát**.

Vihorlat

Vihorlat je oficiálne turistom neprístupný. Nachádza sa na území Vojenského obvodu Valaškovce. Z uvedeného dôvodu na vrchol nevedie žiadna turistická značka. Oblasť vrchu patrí pod správu štátneho podniku Vojenské lesy a majetky SR, vrcholová časť sa nachádza v Národnej prírodnej rezervácii Vihorlat, s najvyšším 5. stupňom ochrany, kde neexistujú vyznačené turistické chodníky a akýkoľvek pohyb je tam nepovolený. Od 1. 7. 2012 bol zásluhou vtedajšieho ministra obrany Lubomíra Galka prijatý zákon o sprístupnení vojenských lesov verejnosti^[25] (naďalej však platí, že vstup do vojenských obvodov je zakázaný v čase, keď na jeho území prebiehajú vojenské cvičenia), začo mu michalovskí turisti z klubu Prvý michalovský klub slovenských turistov osadili na vrcholovom pylóne ďakovnú tabuľu. Zlegalizovať výstupy na Vihorlat sa však odvtedy nepodarilo. Oficiálne turistické chodníky vedú z Poruby pod Vihorlatom, Remetských Hámrov, Zemplínskych Hámrov a Morského oka len do sedla Poľana pod Vihorlatom (940 m n. m.), po hranicu vojenského obvodu. Z Poľany pod Vihorlatom sa vystupuje na Vihorlat po zreteľne vyšliapanom, no neoficiálne vyznačenom lesnom chodníku cez územie vojenského obvodu a cez spomínanú národnú prírodnú rezerváciu, kde platí prísny zákaz vstupu. Výstup spomínaným chodníkom trvá cca 20 minút. Vojenské lesy a majetky SR (VLM SR), š. p., Odštepny závod Kamenica nad Cirochou ako správca lesov na území a mimo územia vojenského obvodu nesúhlasí s vyznačovaním turistických chodníkov na spravovanom území. Podoba neoficiálnej červenej značky pozostávajúca z červeného (vodiaceho) a bieleho pásu, namaľovaného na kmeni stromu. Na vrchol je možné dostať sa čoraz častejšie využívaným hrebeňovým chodníkom zo západu od Kyjova vyznačeným neoficiálnou červenou značkou pozostávajúcou z červeného (vodiaceho) a bieleho pásu. Chodník začína nad obcou Porúbka na lesnej asfaltovej ceste spájajúcej spomínanú obec s oblasťou Vinianskeho jazera pri obci Vinné. Prechádza povedľa dvoch partizánskych bunkrov, cez Pirmagov vrch (644,0 m n. m.), Kyjov (821,1 m n. m.), Rozdielňu (784,7 m n. m.), Malý Peňažník (738,4 m n. m.) a vrchol Vihorlatu. Kedysi viedol na vrchol Vihorlatu turistický chodník z

obce Jovsa, vyznačený oficiálnou modrú turistická značka modrou turistickou značkou. Kvôli uzávere vojenského územia na základe legislatívnych zmien bol od 1. 7. 2006 Ministerstvom obrany Slovenskej republiky Obvodným úradom Vojenského obvodu Valaškovce zrušený a dnes už neexistuje. Najľahší je výstup z obce Kamienka po nevyznačených lesných cestách s prevýšením 848 metrov.

Legálne možnosti výstupu

Hromadné akcie, ktoré ponúkajú legálnu možnosť výstupu na Vihorlat, majú vybavenú výnimku zo zákazu vstupu sú pre turistov možným spôsobom zdolania jeho vrcholu, kedy sa neporušuje zákon. Medzi najstaršiu takúto akciu, ktorá sa koná každý rok v máji patrí Pod' na Podhorod'. Táto známa turistická akcia, organizovaná turistickým klubom LOKO Humenné sa koná od roku 1986. Prechádza sa pri nej celý hlavný hrebeň Vihorlatských vrchov v dĺžke cca 50 km s výstupom na vrch Vihorlat, ide o viacdňovú akciu s prenocovaním v lese. 5. júla v sviatok svätého Cyrila a svätého Metoda vyvážajú turistov z obce Zemplínske Hámre autobusy pod Vihorlat, pešo potom vystúpia na jeho vrchol. Akcia nesie názov Cyrilo-metodský výstup na Vihorlat a organizuje ju obec Zemplínske Hámre a Turistický oddiel TJ Vihorlat Zemplínske Hámre. Na akcii nechýba svätá omša v sedle Pofana pod Vihorlatom so začiatkom o 12. hodine. 1. septembra, v Deň Ústavy Slovenskej republiky sa každoročne stretávajú turisti na vrchole Vihorlatu v rámci akcie Hviezdicový turistický výstup na Vihorlat organizovanej občianskym združením Návraty a miestnou organizáciou Slovenskej národnej strany (SNS) Kamenica nad Cirochou. Na akcii nechýba slávnostný príhovor predstaviteľa SNS so začiatkom o 12. hodine (20.8.2022, [https://sk.wikipedia.org/wiki/Vihorlat_\(vrch\)\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Vihorlat_(vrch)))).

CHKO Východné Karpaty

Oblasť sa vyznačuje bohatými lesmi, ktoré sú hlavným ekostabilizačným prvkom krajiny a vhodným prostredím pre rastlinstvo a živočíšstvo viazané na lesné prostredie. V jej maloplošných chránených územiach sú ešte zachované prirodzené jedľové bučiny situované na flyšových svahoch Laboreckej vrchoviny. V ich bohatom bylinnom kryte sa vyskytuje kostrava horská, ostružina srstnatá, lipkavec marinkový. Cenné sú slatinorašelinné fytoocenózy s významným zastúpením rašelinníkov, pápermika pošvatého, kýchavica Lobelovou, bezkolencom belasým. Z východokarpatských druhov sa tu vyskytuje miečnik Sojákov. Pôvodné lesné porasty sú zároveň vhodným prostredím pre chránené a ohrozené živočíchy, z ktorých tu žije napríklad vlk dravý, rys ostrovid, medveď hnedý, vydra riečna, sova dlhochvostá, bocian čierny a ďalšie druhy. Územie je budované flyšovými súvrstviami, najmä ílovcami a pieskovecami (19.8.2022, <http://chkovychodnekarpaty.soprs.sk/>).

Územie Chránenej krajiny oblasti (CHKO) Východné Karpaty je popretkávané sieťou turistických chodníkov z ktorých ma pre pešiu turistiku najväčší význam hrebeňový červený značkovaný turistický chodník medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou, spájajúci východné a západné hraničné body územia CHKO v celkovej dĺžke cca 65 km. Chodník začína na území CHKO vo východnej časti v k. ú. Osadné (na východ smeruje do Národného parku Poloniny) a jeho trasa pokračuje hrebeňovou časťou celým územím CHKO v nadmorskej výške cca 700 až 900 m n.m. Územie CHKO opúšťa v k. ú. obce Roztoky a následne pokračuje hrebeňovou časťou do západnejších území Slovenska. Na tento turistický chodník sa v rámci jednotlivých katastrov napájajú ďalšie značkované turistické chodníky v celkovej dĺžke cca 56 km, účelové, poľné a lesné cesty, ako aj zväznice s východiskovými bodmi v intravilánoch jednotlivých obcí nachádzajúcich sa na území CHKO alebo hraničiacimi s územím CHKO.

Systematické sledovanie návštevnosti z pohľadu turizmu a rekreácie sa na území CHKO Východné Karpaty nikdy nerealizovalo a početnosť v tomto smere sa môže určiť iba odhadom. Najväčšia početnosť návštevníkov CHKO Východné Karpaty je v oblasti hraničného priestoru s Poľskou republikou Vyšný Komárnik-Barwinek. Turisti, ktorí prechádzajú v oboch smeroch sa väčšinou zastavujú pri vojenských objektoch a pamätníku v rámci ochranného pásma národnej kultúrnej pamiatky (NKP) Dukelské bojisko – Pamätník čsl. armády. Potom sú to aj aktívny turisti, ktorí prechádzajú Slovenskú republiku po stopách Slovenského národného povstania a v rámci toho navštevujú aj územie CHKO Východné Karpaty v katastrálnom území obcí do neho spadajúcich (19.8.2022, <http://chkovychodnekarpaty.soprs.sk/navstevnici/680-2/turisticke-chodniky/>).

Poznávací turizmus - historické dedičstvo

Do časti poznávací turizmus - historické dedičstvo sú zaradené hlavné pamiatky, ktoré sa nachádzajú v historickom centre **mesta Humenné** a jeho mestských častiach a okolitých obciach UMR. Pamiatky sú určené pre návštevníkov všetkých vekových kategórií, ktorí majú záujem o históriu a spoznávanie kultúrneho dedičstva. Historické pamiatky sa nachádzajú takmer v každej samospráve v rámci UMR. V budúcnosti je potrebné ich v **rámci integrovaného prístupu** zahrnúť celkovej ponuky cestovného ruchu dopĺňajúcu hlavné cieľové atraktivity regiónu **Horného Zemplína**. Tieto atraktivity sú samostatne popísané v časti verejných služieb - kultúra.

V Humennom a okolitých obciach sa nachádza množstvo miest, kde sa minulosť spája so súčasnosťou. Význam niektorých z pamiatok prekračuje hranice Slovenska a právom pútajú záujem návštevníkov mesta.

V meste Humenné sa nachádzajú viaceré kultúrne, historické, spoločenské a architektonicky významnými pamiatky či prírodné zvláštnosti. Renesančný kaštieľ s rozsiahlym parkom, gotický kostol, chrámy postavené v barokovom, neogotickom a neoklasicistickom slohu, skanzen ľudovej architektúry s dreveným kostolíkom sa radia nepochybne medzi najväčšie turistické lákadlá. Nemenej dôležité sú však aj iné neobčajné miesta, ktoré neďaleký región návštevníkom ponúka.

Medzi vyhľadávané turistické atrakcie patria zrúcaniny stredovekých hradov, ktoré ležia v bezprostrednej blízkosti mesta. Hrad Jasenov pravdepodobne postavený v 13. storočí je známy aj vďaka faktu, že na ňom Drugethovia v 16. storočí razili falšné peniaze. Štefan Zápoľský bol zase istý čas kastelánom hradu Brekov, ktorý pochádza z prelomu 13. a 14. storočia. V susedstve UMR možno nájsť zrúcaniny hradov Čičva a Vinné.

Raritou je nevedný kovový most na rieke Laborec, ktorý začiatkom 20. storočia dala vybudovať Zemplínka župa. Technológiu pripomína stavbu Eiffelovej veže. Ďalšou kuriozitou je socha dobrého vojaka Švejka umiestnená na hlavnej železničnej stanici. Skulptúra pripomína známu literárnu postavu z románu českého spisovateľa Jaroslava Haška. Fanúšikovia predlohy môžu dokonca absolvovať výlet po stopách Švejka. Cesta vedie z Humenného po obnovej železničnej trase do poľského mesta Sanok (10.8.2022, <https://www.humenne.sk/Kultura-sport-volny-cas/Tipy-na-vylety/Vylety-do-okolia/>).

Renesančný kaštieľ

Prvá písomná zmienka o humenskom kaštieli – hrade je z roku 1449, ktorá zachytáva pobyt bratrických vojsk v Humennom. Je však pravdepodobné, že už na prelome 13. a 14. storočia stál na tomto mieste „hrad“ – sídlo mocných zemepánov – Drugethovcov, ktorí vlastnili Humenné a okolie i neďaleké hrady. Stredoveké humenské hradné sídlo bolo v tom čase jednoduchou blokovou stavbou obohnané vodnou priekopou napájanou vodou z Kudlovského potoka a s padacím vstupným mostom na južnej strane. V roku 1619 stredoveký vodný hrad vyhorel počas búrlivých šľachtických povstaní, a tým sa začína nové stavebné obdobie. Na jeho základoch dali Drugethovia, konkrétne Gabriel Drugeth postaviť veľký reprezentačný kaštieľ. Výstavba trvala niekoľko rokov a mnohé zaujímavosti nám prezrádzajú dochované listiny z rokov 1641 – 1661. Murár Krištof dostal 130 forintov a 30 grošov, okožovanie chodieb stálo 30 forintov, na pokrytie polovice kaštieľa dali vyrobiť 150 tisíc šindľov čo stálo 235 forintov atď. Postupne vznikala veľká budova štvorcového pôdorysu s ústredným dvorom a mohutnými štvorcovými nárožnými vežami, ktoré zaručovali bezpečnosť. Ako spomienka na stredoveký hrad ostal zachovaný padací most pri vstupe do kaštieľa. Strecha bola ukončená atikou, ako nám to dokladá zobrazenie kaštieľa z roku 1861. Kaštieľ v Humennom sa tak zaradil medzi renesančné stavby z konca 16. a začiatku 17. storočia na Slovensku. Po smrti Žigmunda Drugetha si kaštieľ rozdelili jeho dve dcéry, Juliana Terézia a Klára. Vtedy sa mení aj vzhľad kaštieľa. Polovicu kaštieľa prebudovali a zakryli kopulovitou strechou. V 2. polovici 18. storočia sa opäť zmenil vzhľad kaštieľa, dostal podobu barokových stavieb. Najmenej podľahla prestavbe budova. V strede priečelia vznikol veľký barokový rizalit ukončený zvlínenou krivkou, atiku nahradili kopulovitou strechou s manzardami, na nádvorí zamurovali arkády a po južnej strane postavili veľký balkón prístupný iba z reprezentačných miestností prvého poschodia. V interiéroch nastali väčšie zmeny. Niekoľko miestností na prízemí bolo vyzdobených nástennými iluzívnymi maľbami, dodnes sa nám zachovali dotvorené štukovanou výzdobou stropov a všetky dostali drevené obloženie – v dámskom krídle bielo-zlato-zelené, v pánskych tmavé dubové. Inicialtormi týchto zmien boli Csákyovci. Posledná úprava kaštieľa pochádza z 2. polovice 19. storočia a zasiahla iba interiér. Centrálne umiestnená veľká knižnica bola upravená dreveným obložením spolu s kazetovým stropom. Do reprezentačných miestností južného krídla boli vstavané mohutné krby a reprezentačné schodište obohatila náročná stropná štukatúra. Autorom tejto prestavby bol Alexander Andrassy, ktorý zriadil okolo kaštieľa aj pekný park, vpredu francúzsky a smerom na východ anglický spolu s rybníkom. Po druhej svetovej vojne v roku 1946 zhorela strecha na kaštieli a stavba bola poškodená. S rekonštrukčnými prácami sa začalo v roku 1964 a do používania bol kaštieľ odovzdaný v roku 1972. Kaštieľ je významnou dominantou v centre mesta Humenné a dnes je sídlom Vihorlatského múzea. Jeho návštevníci si môžu prezrieť v jeho priestoroch umelecko-historickú expozíciu dobových interiérov, ktorá predstavuje bývanie šľachty od renesancie po začiatok 20. storočia, prírodovednú expozíciu, príležitostné výstavy poriadané v priestoroch galérie, či stálu výstavu, ako jedinú na Slovensku venovanú dejinám Rómov na Slovensku a pre návštevníkom koncertov vážnej hudby je k dispozícii koncertná sieň. Od roku 1963 je vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku a obklopený je Parkom mieru. V ňom sa nachádza vzácny strom ginko, ktorý je vedený v katalógu chránených stromov (10.8.2022, <https://www.humenne.sk/Kultura-sport-volny-cas/Narodne-kulturne-pamiatky/Renesancny-kastieg/>).

Rímskokatolícky kostol Všetkých svätých

Rímskokatolícky kostol Všetkých svätých – národná kultúrna pamiatka je významnou sakrálnou stavbou, ktorá sa nachádza v centre mesta Humenné. Bývalý františkánsky kláštor, dnes farský rímskokatolícky kostol, je najvýchodnejšie položená gotická stavba v Európe mimo tehlovej gotiky. Súčasťou výzdoby kostola sú vitrážové okná akademického maliara Mikuláša Klimčáka, rodáka z Humenného. V kostole sú umiestnené i telesné pozostatky svätého Bonifáca, ktoré dostal humenský pán Žigmund II. Drugeth do daru od pápeža v roku 1677. Kláštor je pripojený ku kostolu na severnej strane a vytvára s ním jednotný celok. Podľa použitých stavebných hmôt možno kláštor považovať za starší, nakoľko tento typ kláštorných stavieb sa nám uchováva v priebehu niekoľko storočí. Celé vnútorné zariadenie je pseudogotické a vzniklo v druhej polovici 19. storočia. Tri zaujímavé obrazy sú umiestnené v kláštorenej chodbe vedúcej do sakristie. Dva obrazy sú z 18. storočia a obraz Panny Márie je datovaný od r. 1660. Z historických dokumentov sa dozvedáme, že už v 13. storočí v Humennom existovala kostol i fara, no neboli situované v priestoroch dnešného kostola. V r. 1669 v strede mesta postavili nový kostol. Ten sa však v r. 1787 stal obeťou veľkého požiaru. Tento františkánsky kostol bol vybudovaný v 15. storočí k úcte sv. Bonifáca – mučeníka. Relikvie nebohého prechováajú v bočnej kaplnke sv. Jána Nepomuckého v sklenenej vitríne (10.8.2022, <https://www.humenne.sk/Kultura-sport-volny-cas/Narodne-kulturne-pamiatky/Rimskokatolícky-kostol-Vsetkych-svatych/>).

Kalvária

Už v roku 1758 bol postavený na prázdnych svahoch v severnej časti nad mestom malý kalvársky kostol so šiestimi kaplnkami. O 140 rokov neskôr, keď sa kostol nachádzal v dezolátnom stave, na jeho mieste postavili v klasicistickom slohu v roku 1891 nový Kostol Panny Márie Sedembolestnej aj ďalšie kaplnky, ktoré boli dostavané v rokoch 1911 – 1912, keď bola vykonaná celá oprava kostola, starých kaplniek a postavenie nových. Tým humenská Kalvária získala spolu 13 murovaných kaplniek, ktoré znázorňujú jednotlivé zastavenia s výjavmi Krížovej cesty prostredníctvom kovových reliéfov. Samotný kalvársky kostol je štrnástym zastavením, nakoľko je v ňom umiestnený Boží hrob. Kalvária spolu s kaplnkami je od roku 1997 národnou kultúrnou pamiatkou (10.8.2022, <https://www.humenne.sk/Kultura-sport-volny-cas/Narodne-kulturne-pamiatky/Kalvaria/>).

Hrad Brekov (zrúcanina hradu)

Ani zub času neubral na pôsobivosti a turistickej atraktivite ruinám stredovekého hradu Brekov. Je ho možné ľahko sledovať pri ceste medzi Strážskym a Humenným. Bol vybudovaný v stredoveku ako strážny hrad spolu s inými blízkymi zemplínskymi hradmi Jasenov, Vinné a Čičava na hradnom kopci.

Dnešnú podobu získal hrad v roku 1575 za Mikuláša Drugheta, keď sa vystavalo prvé predhradie, vstupná veža so štvorcovým pôdorysom a rozšírilo sa opevnenie pred druhou bránou v nádvorí. Pôvodný hrad tvorili dve nádvorie. Horné nádvorie zabezpečovala veža paláca, na druhej strane sa nachádzala kaplnka. Na druhom nádvorí stála vstupná veža. Poslednú stavebnú etapu predstavuje obnova hradu po roku 1644. Hrad bol obývaný ešte v roku 1698, o krátky čas však spustol celkom. K zrúcaninám hradu vedie náučný chodník z obce Brekov. Z hradného vrchu je pekný výhľad na Humenné, Strážske a chrbát Krivoštieňky (549 m), ktorý vystupuje nad protíhlym brehom Laborca.

Hrad Jasenov (zrúcanina hradu)

Zrúcanina hradu na zalesnenom chrbte Humenských vrchov na juh od Humenného. Hrad postavili v 13.storočí po vpáde Tatárov. Pravdepodobne ho postavili Račkajovci. Drugethovci sa stali jeho majiteľmi po bitke pri Rozhanovciach (1312) a patril im až do 17.storočia. V roku 1644 obsadili hrad vojská Juraja Rakociho, pri obliehaní ho ťažko poškodili a už neopravovali. V 18.storočí ho vlastnili Csákyovci a v 19.storočí Andrássyovci. Snahu o záchranu hradu prejavili začiatkom 20.storočia vtedajšie pamiatkové orgány. Niektoré múry a malú časť objektu zastrešili.

Samotný hrad je bezpečný, niektoré časti sú slabo zastrešené, ale dá sa skryť pred nepriaznivým počasím. Pri skúmaní terénu, však treba si dávať pozor, pri odľahlejších častiach hradu sa kopec odrazu prudko zvažuje, môže dôjsť pri nepozornosti k úrazu.

Pred hradom sa nachádza ohnisko s výhľadom na Humenné, dnu v hradnom paláci je tiež viac menších ohnísk.

Prístup: Východiskovým bodom na výstup k ruinám hradu je blízka obec Jasenov. Na konci obce, tesne pod úpäťm vrchu, na ktorom je hrad postavený, je turistická tabuľa, popisujúca históriu hradu. Od tabule vedie k hradu chodník. V celej obci sa držíte modrej značky, vedie až na hrad. Výstup je náročnejší a trvá približne 1 hodinu.

K hradu je možné prísť aj zo Strážskeho-Krivoštieňky po chrbte Krivoštieňky (549m) asi za 2 hodiny.

Krypta vojakov z I. svetovej vojny v Osadnom

Len 36 kilometrov od Humenného sa nachádza unikátna krypta vojakov z I. svetovej vojny – jediná svojho druhu na Slovensku. Zanietenci, ktorí radi objavujú a spoznávajú miesta spojené s dianím v našej krajine počas dvoch svetových vojen, si ju môžu obzrieť v obci Osadné (10.8.2022, <https://www.humenne.sk/Kultura-sport-volny-cas/Tipy-na-vylety/Vylety-do-okolia/>).

Pobyť/rekreácia pri vode, vrátane termálnej

Do tejto časti sú zaradené príklady atrakcií, ktoré sú zamerané na pobyt alebo rekreáciu pri vode. Patria tu najmä tunajšie aquaparky a prírodne / umelé vodné plochy. Cieľová skupina sú jednodňoví i viacdňoví rekreatívi všetkých vekových skupín.

Kúpalisko Humenné

Letné kúpalisko sa nachádza v športovej zóne mesta Humenné, v blízkosti krytej plavárne. Počas letnej sezóny je jedným z najviac navštevovaných športových areálov v meste. Kapacita kúpaliska je 1000 návštevníkov. V areáli sa nachádza veľký plavecký bazén s rozlohou 50 x 22 metrov, nachádza sa tu aj úsek pre neplavcov, do ktorého ústi obľúbená atrakcia, 37m dlhý tobogan. Detský bazén je ozvláštnený vodnou atrakciou v tvare veľkej žaby. Čistota vody v bazénoch je prísne kontrolovaná. Jej teplota je príjemná a v letných horúčavách bezpochyby osvieži. Stravovacie zariadenie bufetového typu ponúka širokú škálu občerstvenia. Návštevníkom sú k dispozícii aj ihriská pre plážový volejbal, parkové basketbalové ihrisko a dva tenisové kurty. Deti majú možnosť hrať sa na detskom ihrisku s hojdačkami, preliezkami a kolotočmi. Parkovanie je umožnené priamo pri kúpalisku na vyhradených miestach (15.8.2022, <https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcia/kupalisko-humenne-humenne>).

RO Laborec

Táto rekreačná oblasť sa nachádza na rieke Laborec a ohraničuje ju starý most (resp. Hrádza) a Sninský železničný most. Uvedená oblasť ponúka možnosti oddychu pri rieke Laborec. V tejto časti sa nachádza požičovňa vodných bicyklov a člnov. Pre tých, ktorí v prírode chcú pobudnúť dlhšie a nepotrebnú pohodlie hotelov a ubytovní, je tu k dispozícii aj požičovňa stanov a príslušenstva. Chodník na nábreží je miestom aj pre in-line korčuľiarov. Pre tých, ktorí milujú dlhšie prechádzky je možné túto oblasť predĺžiť až po Lackovský most.

Uvedená oblasť je vhodná aj pre rybárčenie. Každoročne sa tu konajú preteky na regionálnej, národnej či medzinárodnej úrovni.

Rybničky Brestov

Súkromné rybníky sú súčasťou Areálu Pohody. Výmera vodnej plochy prvého rybníka je 1,6 ha, druhý rybník v kaskáde s výmerou 1,8 ha po rekonštrukcii. Obe rybníky boli zarybnené v množstve cca 6 ton kaprovitých a dravých rýb v pomere 1:1, ako sú Sumec, Kapor, Štuka, Tolstolobik, Amur a Zubáč. Koncom roka 2018 bol spodný rybník dorybnený o cca 400 kg nových kusov Liscov a Kaprov. Súkromné rybníky v Areáli Pohody majú osvedčený chov s číslom 4/2018-520 a rozšírenú činnosť o lov rýb na udicu s následným predajom, prípadne s okamžitou konzumáciou (15.8.2022, <http://www.arealpohody.sk/rybniky/>).

Letný pobyt/rekreácia v lesnom/horskom prostredí

Aj v okolí mesta Humenné a ostatných zúčastnených obcí UMR sú vytvorené dobré podmienky pre rozvoj rekreačného a aktívneho pobytu v lesnom/ horskom prostredí – ide najmä o pešiu turistiku a cykloturistiku. Cyklotrasy sú vhodným spôsobom situované do prírody a využívajú existujúcu sieť lesných ciest, zväznic a chodníkov **integrovaným spôsobom**.

Okolie Humenného ponúka veľa možností na **pešiu turistiku**.

Humenné sa nachádza v severovýchodnej časti východného Slovenska, v juhozápadnej časti okresu Humenné, v údolí rieky Laborec.

Humenné sa nachádza v krásnej doline obklopenej z každej strany nádhernými lesmi. Kraj okolo Humenného ponúka množstvo možností na turistiku letnú aj zimnú, cykloturistiku ako aj kratšie, ale aj dlhšie prechádzky po okolí. Veľká časť katastrálneho územia sa nachádza na geomorfologickom celku Ondavská vrchovina, podcelku Humenské Podolie a časti Sokol.

Medzi najvyššie kóty patrí Sokol (405 m.n.m.), Petočová (378 m.n.m.) a Barančov (364 m.n.m.). Katastrálna hranica prebieha pozdĺž toku rieky Laborca smerom na východ vedľa kameňolomu v Jasenove a cez severnú časť Sokola, pokračuje údolím potoka Ptava a lomí sa neďaleko kóty Humenská ostro smerom na sever. Potom ide ponad lokalitu Čarnuška, pretína štátnu cestu, železničnú trať a sútok Laborca s Cirochou a prechádza ponad celú dolinu Hubková, až sa okolo kóty Petočová stočí na západ. Od lokality Vyšná Hubková smeruje neďaleko Humenského potoka na juh, pod Holou horou zmení prudko smer na západ a za potokom Lieskovec naberá pomerne plynule juhozápadný smer k Brekovskej bráne. Celý kataster uzatvára už len spojnica štátnej cesty a neďaleko tečúceho Laborca.

Humenné dáva veľké možnosti turistom na výlety do blízkeho ale aj vzdialeného okolia. Medzi najobľúbenejšie miesta na turistiku patrí oblasť RO Hubková a blízky vrch v NPR Humenský Sokol.

Ďalšie oblasti vhodné pre turistiku ktoré sa nachádzajú blízko Humenného sú:

Sninský kameň

Morské oko

Hrady: Jasenov, Brekov, Čičva, Vinné

Rybníky v Brestove a Volovej (18.7.2022, <https://www.humenne.sk/Kultura-sport-volny-cas/Tipy-na-vylety/Turistika/>).

Cykloturistika - región UMR okresu Humenné poskytuje veľmi dobré podmienky na cykloturistiku. Nachádza sa tu množstvo cyklotrás s rôznym stupňom náročnosti, pričom sú navzájom pospájané a dajú sa rôzne kombinovať. Aj v rámci ďalšieho budovania cyklotrás je potrebné zohľadňovať **integrovateľný prístup**. Bude potrebné ďalšie prepájanie samospáv a prírodných atrakcií regiónu UMR a okolitých regiónov. Ide hlavne o prepojenie UMR a integrované napojenie na **Vihorlat a Východné Karpaty**. Dôležité je uplatniť **integrovateľný prístup** aj vo vzťahu k regiónu **Dolný zemplín a Šariš**.

Cyklotrasy

Okolie Humenného dáva bohaté možnosti využívať bicykel na turistiku a to aj pre menej náročných ako aj pre náročné až veľmi náročné trate. V súčasnosti najviac využívané trate pre cykloturistiku z Humenného ponúkajú utešené pohľady nielen na Humenné ale aj blízke a vzdialené okolie. Cykloturistom dávajú aj možnosť preveriť si svoje sily a schopnosti.

Trate:

C1: Humenné, Hažín n/C., Lackovce, Humenné (nenáročná trať – 7 km.)

C2: Humenné, Podskalka, Ptičie, Kamienka, Kamenica n/C., Humenné (trať s nenáročným prevýšením – 19 km)

C3: Humenné, Chlmeč, hrad Jasenov, Jasenov, Humenné (trať s náročnejším prevýšením na hrad – 13 km)

C4: Humenné, Myslina, Gruzovce, Volovské rybníky, Brestov, Humenné (trať náročnejšia s viacerými prevýšeniami – 15 km)

C5: Humenné, Hažín n/C., Kamenica n/C., Dlhé n./C. – Trist, Humenné (trať náročnejšia, pomerne dlhá, výškovo však nenáročná – 36 km)

C6: Humenné, hrad – Brekov, Brekov, Humenné (trať s náročnejším prevýšením na hrad – 15 Km)

C7: Humenné, Porúbka, Viniarský hrad, Vinné jazero, Humenné (náročná trať s viacerými prevýšeniami – 40 km)

C8: Humenné, Porúbka, jazero Vinné, Zemplínska šírava, Jovsa, Remetské Hámre, Morské oko, Humenné (veľmi náročná trať pre zdatných cyklistov – 70 km) (18.7.2022, <https://www.humenne.sk/Kultura-sport-volny-cas/Tipy-na-vylety/Cykloturistika/>)

Po stopách dobrého vojaka Švejka

Ide o cyklotrasu na severovýchode Slovenska. Je to 52 km trať, ktorá začína v Laboreckom sedle neďaleko obce Palota a končí na železničnej stanici v **Humennom** pri soche dobrého vojaka Švejka. Nadväzuje na cyklotrasu z Poľska a kopíruje železničnú trať, ktorou počas prvej svetovej vojny putovali frontové vojská podľa románu Jaroslava Haška. Počas putovania môžu turisti vidieť množstvo cintorínov padlých vojakov a množstvo drevených kostolíkov.

Cykloturistika v regióne Humenné

Okolie Laboreckej vrchoviny je bohaté na množstvo cykloturistických ciest a trás, lemovaných nádhernou prírodou. Cyklisti si môžu vybrať niekoľko rozmanitých a členitých trás, pri ktorých zdolávaní môžu obdivovať okolité malebné obce a ich každodenný život. Cyklotrasy vedú po najmä po asfaltových cestách, no zdatnejší cyklisti si môžu vyskúšať aj náročnejšie trasy cez vedľajšie lesné cesty. Turista si môže vybrať hneď niekoľko trás. Vybrať sa môže z **Udavského** cez Vyšný Hrušov, Adidovce, Zubné, Pichné a doraziť do cieľa, ktorým je v tomto prípade mestečko Snina. Veľmi obľúbenou cyklistickou cestou je napríklad trasa vedúca z obce Ohradzany, prechádzajúca obcou Vítazovce, Lukačovce a Košarovce, kde sa cyklista môže rozhodnúť pre pokračovanie svojej cesty cez Girovce a Jasenovce až k rekreačnej oblasti Domaša alebo sa môže v Košarovciach rozhodnúť pre smer na Nižnú Sitnicu a ďalej pokračovať v pozorovaní miestnych obcí a takmer nedotknutej prírody. Trasa je pomerne náročná vzhľadom na rozmanitý a členitý terén s množstvom strmých kopcov a niekoľkých nepriehľadných zákrut. Obec Vítazovce ponúka aj jazdeckú turistiku, môžete si zajazdiť na krásnych koňoch. V obci Košarovce sa nachádza hneď niekoľko historických pamiatok ako sú plastika Krista na križi alebo mohyly z konca eneolitu a začiatku doby bronzovej (15.7.2022, <https://visithumenne.sk/sk/zaujímavosti-tipy-vylet/>).

Zimný pobyt/rekreácia v horách

Do časti zimný pobyt / rekreácie v horách je potrebné zaradiť zimnú turistiku a športové možnosti okresu Humenné – bežecké lyžovanie v prekrásnom prostredí lesov na úpäti Vihorlatu, Východných karpátach, Laboreckej a Ondavskej vrchovine. Cieľovou skupinou sú rekreační bežkári všetkých vekových skupín, vrátane rodín s deťmi.

Dominantná časť lyžiarskych zjazdových tratí je alokovaných v prostredí mimo **UMR**. Priamo v UMR sa nenachádzajú vhodné podmienky na zjazdové lyžovanie.

Zámutov

Lyžiarsky vlek sa nachádza v obci Zámutov, asi 10 km od okresného mesta Vranov nad Topľou. Na svahu sú k dispozícii dva vleký typu Tatrapoma, s dĺžkou 300 a 500 metrov. Svah je v dolnej polovici mierny a vhodný pre začínajúcich lyžiarov a deti. Horná časť svahu je strmá a vhodná len pre skúsených lyžiarov.

Pri vleku nájdete požičovňu lyžiarskej výstroje a bufet, kde sa môžete občerstviť. Nechýbajú ani upravované trate pre bežky v celkovej dĺžke 52 km. Lyžiarsky vlek je v zimnej sezóne prevádzke v prípade priaznivých podmienok od pondelka do piatku od 12:00 do 20:00 a cez sobotu a nedeľu od 9:00 hod. do 20:00 hod. (20.7.2022, https://www.travelguide.sk/svk/turisticke-zaujímavosti/ski-zamutov_787_1.html).

Ski Danová

Na severe východného Slovenska v regióne Horný Zemplín je možné lyžovať aj lyžiarskom stredisku Ski Danová, ktoré sa nachádza pri meste Medzilaborce, vo vzdialenosti 7 km od jeho centra. Lyžiarsky areál leží v pohorí Nízke Beskydy v blízkosti hranice s Poľskom. Nadmorská výška strediska je od 490 metrov až do 660 metrov nad morom. V areáli sa nachádzajú dva lyžiarske vleký pre dospelých, pričom jeden má dĺžku 730 metrov a vyvezie lyžiarov na svah s prevýšením 170 metrov a dĺžkou 730 metrov, ktorý je vhodný pre lepších lyžiarov. Druhý vlek má dĺžku 380 metrov a je pri zjazdovke, ktorá má prevýšenie 75 metrov a ktorá je určená pre menej zdatných lyžiarov a začiatočníkov. K dispozícii je aj jeden detský vlek, pre deti od 5 do 10 rokov, ktorý má dĺžku 100 metrov. Pre najmenšie deti od 2 do 4 rokov je tu kolotoč na lyžiach – atrakcia areálu. V stredisku Danová majú lyžiarske trate celkovú dĺžku 1,5 km a celková prepravná kapacita dvoch vlekov je 1440 (840 + 600) osôb za hodinu (18.7.2022, https://www.travelguide.sk/svk/turisticke-zaujímavosti/ski-danova_589_1.html).

Vidiecky turizmus

Návrat k prírode, s možnosťou ubytovania sa vo vidieckych domoch a zariadeniach, kde je súčasťou ponuky aj možnosť stravovania alebo vykonávania rozličných aktivít spojených s pobytom na vidieku. V tomto regióne však takáto forma turizmu nemá tradíciu. Určitou formou môže byť ubytovanie na súkromí v okolitých obciach UMR a jeho blízkosti.

Iné aktraktivity

Hubková

Prímestský rekreačný areál na severnom okraji mesta, prístupný z Parku mieru pri renesančnom kaštieli v Humennom značkovým turistickým chodníkom.

Vhodný je pre nenáročné pešie a cyklistické vychádzky, pre terénnych bežcov, bežcov na lyžiach, nadmorská výška rekreačnej oblasti je 378 m. n. m.

NPR Humenský Sokol

Územie Humenského Sokola bolo vyhlásené za chránené územie (štátnu prírodnú rezerváciu) v roku 1980. V roku 1995 bolo na základe nového zákona NR SR číslo 287/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny prekategORIZOVANÉ NA NÁRODNÚ PRÍRODNÚ REZERVÁCIU (NPR).

Rozprestiera sa na lesnej pôde v katastrálnych územiach obcí Humenné, Jasenov, Chlmeč a Ptičie. Jeho rozloha je 541,50 hektárov. Dôvodom pre vyhlásenie tohoto územia za chránené bola najmä pôvodnosť a druhová bohatosť jeho rastlinstva a živočíšstva. Na relatívne malej ploche sa tu vďaka vápnatému horninovému podkladu a rôznosti pôdných a mikroklimatických podmienok vytvorila celá mozaika prírodných spoločenstiev, navzájom vyvážených s prostredím. Podľa „zúrišskomontpe-lierskej geobotanickej“ školy sa tu nachádzajú spoločenstvá zväzov „bukové lesy vápnomilné“ a „dubové xerothermofilné (sucho-teplomilné) lesy submediteránne a skalné stepi“. Podľa lesníckej typologickej školy prof. A. Zlatníka sa tu nachádza 6 lesných typov skupin – dubové bučiny, bukové duby, drieňové duby. Vedúcou drevinou je dub plstnatý.

Poslaním prírodných rezervácií a všetkých podobných chránených území s prísnou ochranou je zachovať zvyšky pôvodnej flóry a fauny pre študijné účely a pre záchranu celého genofondu rastlín a živočíchov.

Náučný chodník je typu „so sprievodcom“. Trasu tvorí uzavretý okruh o celkovej vodorovnej dĺžke 3 km a šikmej – skutočnej cca 3,5 km. Jeho najnižší bod je na vstupnej zastávke č. 1 vo výške 190 m, ktorá sa nachádza na okraji lesného porastu oproti parkovisku pri hoteli na Podskalke, kde je podaná celková informácia o území NPR Humenský Sokol, jej ochranných podmienkach, ako aj o trase náučného chodníka a podmienkach jeho používania a najvyšší bod je na kóte Červená skala vo výške 447 m. Celkové prevýšenie je teda 257 m. Doba prehladky chodníka trvá cca 2 – 3 hodiny.

Náučný chodník Humenský Sokol

Tematické zameranie: prírodovedný, ochranársky

Typ: so sprievodcom, textový, grafický, letný, zimný, okružný

Náročnosť: stredne náročný

Prevýšenie: 257 m

Počet zastávok: 10

Dĺžka trasy: 3,5 km

Chránené územie: NPR Humenský Sokol

Geomorfologický celok: Vihorlatské vrchy

Okres: Humenné

Východisko – prístup: okraj lesného porastu oproti parkovisku pri hoteli Na Podskalke v blízkosti mesta Humenné

Zaujímavosti náučného chodníka: drieňové dubiny s dubom plstnatým, spoločenstvá skalných stepí a vápencových skál (karbonátové zlepence)

Brestov

Prímestské rekreačné stredisko 3 km od Humenného s rybníkom, chatovou osadou a reštauráciou Janka.

Slovenská Volová

Rekreačné stredisko s rybníkmi, obľúbená oblasť rybárov a chatárov. Oblasť sa nachádza 7 km severozápadne od mesta Humenné.

Detský tábor Lesík – Kamenica nad Cirochou

Nachádza sa 13 km východne od Humenného pri obci Kamenica nad Cirochou. Murované chatky, v centrálnej budove je možnosť poradiť školy v prírode, podnikové stretnutia a prezentácie. V areáli sú 2 športové ihriská, ohniská a v zime lyžiarsky vleč, ideálny pre výcvik začiatočníkov (10.8.2022, <https://www.humenne.sk/Kultura-sport-volny-cas/Tipy-na-vylety/Vylety-do-okolia/>).

Medvedia diera

Nachádza sa pod vrchom Pľuštie a v roku 1995 bola vyhlásená za prírodnú pamiatku.

Dúpna jaskyňa

Jaskyňa nachádzajúca sa NPR Humenský Sokol je dlhá 35 m. Nachádza sa na trase náučného chodníka Humenský Sokol. Je známa najmä preto, že v období stredoveku a raného novoveku v nej táborili zbojnícke bandy. Počas vojen ju využívali aj obyvatelia Jasenova. Verejnosť je neprístupná.

Brekovská jaskyňa

Ide o novoobjavenú jaskyňu pri Brekove. Za prírodnú pamiatku bola vyhlásená v roku 2006. Je to komplex chodieb a dômov. Jaskyňa je dlhá 200 m a hlboká 20 m. Má znaky typickej krasovej jaskyne so sinitrovou (kvapľovou) výzdobou. Jaskyňa nie je prístupná verejnosti, vstup je zamedzený mrežou a zámkom. V súčasnosti má vedecko-výskumný význam.

Jasenovská hradná jaskyňa

Prírodná pamiatka vyhlásená v roku 1995. Nachádza sa v lokalite hradu Jasenov a je dlhá 30 m. Z historického hľadiska povestná dielňou na falšovanie mincí.

Veľká Artajama

Nachádza sa v blízkosti Brekovskej jaskyne. Ide o prírodnú pamiatku, ktorá predstavujúca ojedinelý priepastový jaskynný útvar vo vápencoch Humenských vrchov mimo typických krasových oblastí Slovenska. V najnižšom mieste má hĺbku až 48 m. Má charakteristické znaky krasových jaskýň.

Malá Artajama

Nachádza sa smerom na juhovýchod od Veľkej Artajamy. Je to malý jaskynný otvor, v ktorom sa našli zbytky poškodenej jaskynnej výzdoby. Jaskyňa je čiastočne zničená ťažbou v lome (19.8.2022, <https://humenne.dnes24.sk/poznate-jaskyne-v-okoli-humenneho-367070>).

Inštitucionálna podpora cestovného ruchu

Turistické informačné centrá/kancelárie sú nevyhnutnou súčasťou informačného systému Slovenskej republiky. V rozvoji regionálneho cestovného ruchu hrajú dôležitú úlohu a to predovšetkým v komunikácii relevantných informácií k návštevníkovi a od návštevníka k inštitúciám, ktoré sú zodpovedné za realizáciu politiky cestovného ruchu na všetkých úrovniach (obec, región, štát). TIC má nezastupiteľnú úlohu pri vytváraní pozitívnej reputácie destinácie a vytvárania partnerstva pre rozvoj destinácie cestovného ruchu. Priamym kontaktom s návštevníkom môže bezprostredne reagovať na jeho meniace sa požiadavky a tak zhromažďovať aktuálne informácie potrebné pre zavádzanie inovácií do ponuky cestovného ruchu, čím posilní jeho konkurencieschopnosť a udržateľnosť. Činnosť turistického informačného centra má charakter verejnej služby poskytovanej na základe spoločenskej objednávky štátnej správy a informačného systému cestovného ruchu. Turistické informačné centrá pôsobiace v cestovnom ruchu majú viacero funkcií v oblasti svojho pôsobenia, ktorá je podľa Asociácie informačných centier vyjadrená nomenklatúrou štatistickej jednotky (LAU1 predtým NUTS4). Hlavné funkcie, ktoré plnia aj v regióne UMR sú propagačná, orientačná, kontrolná a substitučná. Substitučná predstavuje plnenie úlohy TIC ako samotného cieľa - predaj suvenírov, resp. organizovanie turistických aktivít (Metodická príručka pre TIC na Slovensku, 2018).

V rámci okresu Humenné sa v samosprávach UMR nachádza nasledovné TIC:

Cieľom Turistického informačného centra v Humennom je ponúknuť domácemu obyvateľstvu a návštevníkom to najzaujímavejšie, čo mesto Humenné ponúka. Hlavnou náplňou turistického informačného centra je poskytovať dôležité informácie týkajúce sa mesta a možností ako príjemne využiť voľný čas. Sprostredkúva vždy aktuálne informácie týkajúce sa cestovného ruchu. Turistickej klientele, občanom mesta i širšej verejnosti umožňuje spoznať krásy mesta vďaka tipom na výlet. Informuje taktiež o kultúrnych akciách v meste, ktoré ponúka Mestské kultúrne stredisko. Ponúka informácie o ubytovaní, stravovaní a doprave. Športoví nadšenci môžu využiť aj športové akcie konajúce sa v meste. Hlavnou náplňou činnosti TIC je bezplatné poskytovanie informácií o meste, tvorba propagačných materiálov a ich prezentácia. Turistické informačné centrum ponúka široké spektrum možností pre turistov, občanov mesta a okolitých miest a obcí. Prioritou je zabezpečiť, aby boli turisti spokojní a radi sa vracali do mesta znova (25.7.2022, <https://visithumenne.sk/sk/sample-page/>).

Ubytovacie a stravovacie služby

Na území jadrového mesta Humenné a UMR sú zastúpené viaceré stravovacie zariadenia typu reštaurácia, jedáleň, čajovňa, pohostinstvo a pod.:

Stravovacie služby

Stravovacie zariadenie/prevádzka, Adresa

Appetito – Mierová 1973/79, 06601 Humenné
Annam Ázijská Reštaurácia – 26. novembra 5, 066 01 Humenné
Bergamo Restaurant – Gorkého 1555/1, 066 01 Humenné
Bistro Atlantik – Mierová 35, 066 01 Humenné
Bistro na Bráne- Tolstého 102/3, 066 01 Humenné
Bon Bon chocolateria & caffe – Námestie Slobody 14/35, 066 01 Humenné
Bowling Club K-P 12 – SNP 44, 066 01 Humenné
Bufet LDCH – Komenského 2325/6, 066 01 Humenné
BUNKER Pub Humenné
Casa Italia Humenné – Námestie Slobody 1728/54, 066 01 Humenné
Eiffelko – detské ihrisko – OC Avenue, Štefánikova 6295/16, 066 01 Humenné
Gastro – Centrum
GAŠTANKA s.r.o. – Reštaurácia Gaštanka – Gaštanová 2035/165, 066 01 Humenné
Gurmano – Štefánikova 6295/16, 066 01 Humenné
Hokejka Pub – SNP 2, 066 01 Humenné
Hostinec Valaškovce – 7, Čapajevova 1052/1, 066 01 Humenné
Hotel Ali baba – Námestie Slobody 51, 066 01 Humenné
Hotel Karpatia – Reštaurácia Mozaika – Čsl.armády 26, 066 01 Humenné
Hotelová akadémia – Reštaurácia Siesta – Štefánikova 2933/28, 066 01 Humenné
Christian winebar & restaurant – Kukorelliho 60, 066 01 Humenné
Ján Valovčík – JAVAL – Veľopolie 113, 067 31 Veľopolie
Kaviareň Hviezda – Štefánikova 1524/27, 066 01 Humenné
Jedáleň u Poľovníka – Štefánikova 1550, 066 01 Humenné
Jedáleň Stanley – Osloboditeľov 1631/114, 066 01 Humenné
KEBAB LACI – Hviezdoslavova 3, 066 01 Humenné
Koliba Hubková – Hubková RO Hubková, 066 01 Humenné
La Creperie – Palacinkáreň u Priateľov – Námestie Slobody 12/23, 066 01 Humenné
Lahôdky LAVERNA – Staničná 6166, 066 01 Humenné
Marek Gaľ Gastrogal – Puškinova 1716/9, 066 01 Humenné
Mestská piváreň K-P 12 – Námestie Slobody 22, 066 01 Humenné
Modrý Kocúr – Námestie Slobody 61, 066 01 Humenné
Off Road Pub – Mierová 5216, 066 01 Humenné
Penzion Aston – Laborecká 2531/81, 066 01 Humenné
Penzión Milenium cafe – Štefánikova 5308/39, 066 01 Humenné
PERRUN pub &restaurant – SNP 3, 066 01 Humenné
Piváreň Predná Hora – Ševčenkova 1659/1, 066 01 Humenné
Pizza Bowling – Laborecká 1968, 066 01 Humenné
Pizza Pronto – Chemlonská 1, 066 01 Humenné
Pizza La Scala – SNP 44, 066 01 Humenné
Pivovar U medveďa – Námestie Slobody 70, 066 01 Humenné
Plzenská reštaurácia a piváreň – Humenné – Osloboditeľov 1580/12, 066 01 Humenné
Premier Restaurant – Chemlonská 1552, 066 01 Humenné
Radana – Jedáleň – Mierová 34, 066 01 Humenné
66 BURGER – Hviezdoslavova 1419/10, 066 01 Humenné
Rava vegan &vegetarian bistro Humenné – Námestie Slobody 66, 066 01 Humenné
Reštaurácia De Gusta – Námestie Slobody 23, 066 01 Humenné
Reštaurácia Dukla – Námestie Slobody, 066 01 Humenné
Reštaurácia Jednota – Laborecká 17, 066 01 Humenné
Reštaurácia Lizard – Mierová 91, 066 01 Humenné
Reštaurácia u Švejka – Staničná 4979, 066 01 Humenné
Reštaurácia Slovakia – Gorkého 1555, 066 01 Humenné
Reštaurácia Starina – Starinská 2272, 066 01 Humenné
Reštaurácia Šport – Chemlonská 1, 066 01 Humenné
Reštaurácia Zero - Štefánikova 1549, 066 01 Humenné
River Pub Humenné – Jasenovská 1114/1, 066 01 Humenné
Rýchle občerstvenie – Nimcová Božena – Laborecká 1851/7, 066 01 Humenné
Staničná reštaurácia Humenné – Staničná 1490, 066 01 Humenné
StarDrive – Štefánikova 27, 066 01 Humenné
Šariš Pub Humenné – Mierová 1908/56, 066 01 Humenné
TAUMI restaurant – 066 01 Humenné
Hostinec Mokryny – Topoľovka 45, 067 45 Topoľovka
VIP u RINGA – 06731 Udavské
Krčma a Reštaurácia Udavské – 067 31 Udavské
Zariadenie MERRYS/Reštaurácia – Ptičie 154, 067 41 Ptičie
Ranč Frodo, Topoľovka 291, 067 45 Topoľovka
Areál Pohody – Penzión u Račka, Brestov 824, 066 01 Humenné
Jazero L.A. – Lackovce 7, 066 01 Humenné
Reštaurácia pod hradom Brekov – Brekov 332, Humenné
Dvor pod Viničnou skalou – Brekov 336, 06601 Brekov
Reštaurácia Pod Lipou – Osloboditeľov 170, 067 83 Kamenica nad Cirochou

Ubytovacie služby

Najvýznamnejšími ubytovacími zariadeniami v UMR Humenné sú:

Hotel Karpatia****

Hotel sa nachádza blízko železničnej a autobusovej stanice v bezprostrednej blízkosti parku s vonkajším detským ihriskom. Ubytovanie ponúka v 45 jednoposteľových a dvojposteľových izbách typu Standard, Deluxe a apartmánach typu Executive a Business pre 80 hostí. Hotel je vhodný aj pre rôzne rodinné oslavy, stužkové, svadby a iné podujatia podobného charakteru.

Milénium café & Penzión

Penzión ponúka ubytovanie pre podnikateľov, obchodných cestujúcich, turistov a občanov mesta. K dispozícii je reštaurácia s vonkajšou terasou a parkovisko.

Ali Baba Hotel & SPA***

Hotel Ali Baba sa nachádza v centre Humenného v bezprostrednej blízkosti pešej zóny. Ponúka ubytovanie v 90-tich izbách a 30-tich apartmánoch. Hotel je zariadený v elegantnom a modernom štýle s vlastným bezplatným parkovaním. K dispozícii sú fitness centrum, wellness, masáže a bezplatné wifi pripojenie. V hoteli sa nachádza aj reštaurácia. Svojou kapacitou je vhodný aj pre konferencie, kongresy, svadby, bankety a iné.

Apartmány & Bunker Pub Humenné

Celoročné nonstop ubytovanie v nových apartmánoch s kapacitou 30 lôžok. Každý apartmán disponuje plne vybavenou kuchyňou a je zariadený s dôrazom na pohodlie a kvalitný odpočinok. Súčasťou komplexu je aj Bunker Pub, ktorý zároveň slúži ako recepcia a je zárukou príjemného večerného posedenia pri širokej škále alkoholických a nealkoholických nápojov. V bezprostrednej blízkosti apartmánov sa nachádza pešia zóna s renesančným kaštieľom, reštaurácie, lahôdky so širokým raňajkovým a obedovým menu a obchod s potravinami (19.8.2022, <https://visithumenne.sk/sk/hotely-ubytovacie-sluzby/>).

Firma/prevádzkovateľ Adresa	Ubytovacie zariadenie/prevádzka Adresa
KAISAR, s.r.o. - Planekova 1209/1, 851 01 Bratislava-Petržalka	Hotel Ali baba - Námestie Slobody 51, 066 01 Humenné
AV + SV, s.r.o. - Kukorelliho 1499/24, Humenné	BUNKER Pub Humenné - Kukorelliho 1503/42, 066 01 Humenné
MS systém s.r.o. - Sv. Ladislava 9, Košice	Hotel Karpatia - Čsl.armády 26, 066 01 Humenné
Anna Volochová - ASTON, Laborecká 81, 066 01 Humenné	Penzion Aston - Laborecká 2531/81, 066 01 Humenné
	Humenné Slovakia, Apartment with balcony 45m2 – Laborecká 7, 066 01 Humenné
Hotelová akadémia - Štefánikova 28, Humenné	Hotelová akadémia - Štefánikova 2933/28, 066 01 Humenné
MURGES s.r.o. – Štefánikova 5308/39, Humenné	Penzión Milenium cafe – Štefánikova 5308/39, 066 01 Humenné
	Ubytovanie Rubín – Starinská 2128/9, 066 01 Humenné
InterStyle Group, s.r.o. – Puškinova 1721/18, 066 01 Humenné	Extrém biznis klub – Námestie Slobody 2558/65, 066 01 Humenné
ROVAL s.r.o. Štefánikova 1525, Humenné	PENZIÓN PROXIMA - ul. Štefánikova , 066 01 Humenné
1. Humenská a.s. – Kukorelliho 1501/34, 066 01 Humenné	1. Humenská a.s. – Kukorelliho 1501/34, 066 01 Humenné
Zariadenie MERRYS/Reštaurácia - Ptičie 154, 067 41 Ptičie	Zariadenie MERRYS/Reštaurácia - Ptičie 154, 067 41 Ptičie
	Ranč Frodo - Topoľovka 291, 067 45 Topoľovka
Beáta Račková- BERA - Brestovská 5212/116 066 01 Humenné Lackovce	Areál Pohody - Penzión u Račka, Brestov 824, 066 01 Humenné
PhDr. Viktor Majický – Jazero L.A. – Lackovce 7, 066 01 Humenné	Jazero L.A. – Lackovce 7, 066 01 Humenné
Zdroj: MsÚ Humenné	

Zhrnutie problémov a pozitív

pozitíva	problémy
dobry potenciál súčasny aj historický pre rozvoj cestovného ruchu a rekreácie priamo v jadrovom území mesta Humenné,	Opatrenia ÚVZ zabraňujúce aktuálnemu rozvoju cestovného ruchu na území UMR, obmedzenie zahraničnej klientely
Vybudovaná športová infraštruktúra - športová hala, zimný štadión, atď..	Nedostatočná ponuka doplnkových služieb cestovného ruchu
potenciál pre rozvoj rôznych druhov cestovného ruchu (rekreačný a športový, kultúrno-poznávací, vidiecky turizmus a agroturistika)	nizky podiel pobytovej turistiky v meste Humenné, vysoký podiel jednodňovej,
existencia Informačných kancelárií a centier,	problémom je úprava verejných komunikačných priestorov, nevyužívané, opustené objekty, areály a zariadenia, chýbajúce pešie väzby
Mestské kúpalisko v Humennom,	nedostatočne uplatnený integrovaný prístup k ponuke služieb cestovného ruchu - vysoká miera podnikateľského individualizmu
prítomnosť unikátnych prírodných atraktivít - Vihorlat	Nedostatočné využívanie a prepojenie potenciálu mesta Humenné ako nadväzujúcej ponuky cestovného ruchu
množstvo kultúrno-spoločenských podujatí hlavne v jadrovom meste Humenné,	Vnímanie ostatných samospráv v UMR primárne ako možnosti výhodnejšieho ubytovania bez vnímania ich vlastnej kultúrno-historickej hodnoty a doplnkovej destinácie cestovného ruchu plniacu integrovaný celok
zimné aktivity viazané na bežecké lyžovanie	
Dopravná dostupnosť, železničná doprava,	
Letné aktivity viazané na vodné plochy, kúpanie, slnenie a pohybové aktivity,	
Existencia chránených území nielen v podobe CHKO,	
Prítomnosť národných kultúrnych pamiatok - renesančný kaštieľ, RK kostol, kalvária, Valaškovský most,	
významná kultúrno - historická hodnota mesta Humenné,	
Existencia prístupných zrúcanín hradov v Brekove a Jasenove,	
veľký počet atraktivít cestovného ruchu na pomerne malom území - chránené prírodné prostredie, historické pamiatky, bežkárске a cyklistické trasy,	
Vybudovaná sieť prepojených cyklotrás s rôznou obtiažnosťou	
Dobrá ponuka ubytovacích služieb pre náročnejšiu ako aj menej náročnú klientelu (mimo hlavných centier cestovného ruchu)	
Národná prírodná rezervácia Humenský sokol,	
Prímestský rekreačný areál - Hubková,	

Dobry potenciál krajiny, ktorý obsahuje legislatívne chránené prvky v krajine obsahuje zaujímavé atraktivity, ktoré sú sprístupniteľné pre návštevníkov Hornozemplínskeho regiónu v rámci cestovného ruchu. V rámci týchto atraktivít je v súčasnosti ponuka a záujem o takmer všetky športové a kultúrne atraktivity. Z hľadiska CR je významnou atraktivitou príroda Vihorlatu a CHKO Východné Karpaty, ale aj v nadväznosti na ďalšie zaujímavé lokality. Príroda v rámci UMR poskytuje komplex prírodných atraktivít zahŕňajúcich doliny, vrchy, vodné plochy v podobe vodných nádrží (rybníky). Krajina v regióne UMR svojou rozmanitou štruktúrou a rozvinutou cestnou sieťou poskytuje možnosti hlavne pre letné ale aj zimné športové aktivity. Z hľadiska využiteľnosti krajiny pre CR je možné konštatovať, že región svojím potenciálom atraktivít je v súčasnosti značne nedocenený. Úprava atraktivít na produkty CR je prvoradou aktivitou, keď poradie by malo vychádzať z požiadaviek návštevníkov, ktorých počty sú už dnes známe a umožnia operatívnu tvorbu produktov CR.